
**Malmö stadsbibliotek
Västsahara Openbare
Bibliotheek Amster-
dam Högervindar Bibli-
oteksavgifter inom EU
Pasternak Biblioteks-
böcker och biblioteks-
människor TV-spel på
bibliotek Ungerskt kul-
turklimat Stockholms
stadsbibliotek Eboks-
revolutionen BiS-krys-
set Nyårslöften**

Innehåll bis nr 4 2009

4. Notiser. **Ingrid Atlestam** har noterat att biblioteksroster höjs för både klasskamp och förstatligade bibliotek även utanför BiS-kretsar

7. Några tankar om Malmö stadsbiblioteks framtid. **Bertil Jansson**, tidigare kulturombudsman på LO, var verksam i Malmö på 60-talet

9. Höstens Malmödebatt är utan tvekan den om stadsbiblioteket. **Ina Alm** undrar om det är biblioteksmuseum vi vill ha.

10. BiS-kryssat. Konstruktör **Ulf Larson**. Chans att vinna BiS jubileumsbok!

11. BiS nya insamling: böcker till flyktingbarn från Västsahara. BiS samarbetar med Monica Zak

12. OBA på gott och ont. **Lena Lundgren** har invändningar mot Mats Myrsteners bild av det nya Amsterdambiblioteket

13. Det blåser högervindar. **Kristian Schultz** vill att biblioteken skall vara allmänningar som motar klassamhället i dörren

14 Biblioteksfrågan som försvann. **Pella Myrstener** om hur det tänkta stadsbiblioteket i Stockholm blev en arkitekturfråga

15. Reklamplats för nya BiS-boken: En ny förening är nödvändig

16 Spridda repliker ur ett samtal inom bisstyrelsen. Vad tycker du?

18 Striden om biblioteksavgifter inom EU. **Siv Wold-Karlsen** sammanfattar och vill att diskussionen om upphovsrätt och bibliotek skall fortsätta

24. När Pasternak fick Nobelpriset. **Mats Myrstener** om en personlig katastrof

27. Löftesrikt 2010

28 Biblioteksböcker och biblioteksmänniskor. En personlig dekonstruktion av **Johan Abrahamsson**

30. Rekordmånga inlägg på bisbloggen - t ex de här om TV-spel på bibliotek

31. Om det här är en revolution, vilka är de revolutionära? Reaktioner i Norge på Björkengs artikel Eboks-revolutionen utmanar biblioteken

32. Högerextremt ungerskt kulturklimat. "Riv sönder biblioteksböcker..."

Utges av föreningen Bibliotek i Samhälle
Tidningen utkommer med fyra nummer per år, indexerar i Artikel-sök
Redaktör och ansvarig utgivare:
Lennart Wettmark
Styrelse/redaktionsgrupp:
Ordinarie: Mats Myrstener, Lennart Wettmark, Lena Lundgren, Christian Forsell, Anette Eliasson, Åse Hedemark
Suppleanter: Barbro Bolonassos, Berith Backlund, Ingrid Atlestam, Nick Jones

BiS' hemsida:
<http://www.foreningenbis.org>

Ekonomi:
Christian Forsell
Telnr. 046-141578
Kobjersv. 9 A, 227 38 LUND
e-post:
christian_forsell@telia.com
Prenumerationer 150:-
Institutioner 230:-
(utanför Sverige: 280:-)
Medlemskap (inkl.pren.) 190:-
Stud.& pensionär (inkl.pren.) 150:-
Lösnummer 30:-
Postgiro: 33 53 16-6

Många som inte är medlemmar i BiS tänker som oss i BiS. T ex Joacim Hansson, professor i biblioteks- och informationsvetenskap i Växjö. Det kan man lätt konstatera genom att läsa hans artikel i Ordfronts litterära variant (OLM december 2009): **Kära folkbibliotek. Vart tog du vägen?** Mycket handlar om paradigmskiftet i Malmö och satsningen på huvudbiblioteken och allt har sagts i bis spalter, men tål att upprepas:

”Vi vet att den fysiska - långt mer än den virtuella - närheten till biblioteket är viktig för medborgarna. Vi kommer att se samma utveckling i Malmö. Vi kommer att se den i alla större städer med problemtyngda, fattiga områden. Biblioteken kommer då inte att kunna fungera som de demokratiska institutioner de en gång sattes att vara. Istället blir det underhållning både innanför och utanför de redan resursstarka biblioteksbyggnaderna i centrum”

Åse Hedemark, styrelseledamot i BiS, har i sin doktorsavhandling **Det föreställda folkbiblioteket** karakteriserat de senaste årtiondenas dominerande drag i debatten om biblioteket; 70-talet som allaktivitetsdiskursen, som följs av den bokliga diskursen för att sen utmanas av den informationsförmedlande. Förebådar Malmö stadsbibliotek en upplevelsediskurs? Eller en återgång till allaktivitetsdiskursen?

Om Malmöfallet finns två röster med olika syn i detta nummer. Två personer med olika uppfattning, men båda med kärlek till biblioteket. Men vilket bibliotek?

Ett embryo till diskussion om olika mediers plats på biblioteket finns återgivet som ett citat från den vitala bisbloggen om TV-spel på bibliotek. Fortsätt gärna den diskussionen - också!

Siv Wold-Karlsen fortsätter att undersöka den stora frågan om upphovsrätt/låneavgifter i ett EU-perspektiv. EU-kommissionen ligger för tillfället lågt i frågan, men det finns fler aktörer.

Manusstopp för nummer 1/2010 är 1 mars!

Nr 2 av bis planeras att handla om läs- och biblioteksprojekt i Afrika med koppling till Sverige. Det blir i så fall det aktuella numret på årets Bok- och Biblioteksmässa med sitt afrikatema. (Vi tar tacksamt emot tips - stort som smått!)

BiS kommer säkert att vara på BoB. Ett skäl är den insamling vi genomför för att stödja utgivning av på arabiska av Monica Zaks bok *Pojken som levde med strutsar* (se sid 11)

Vad är BiS?

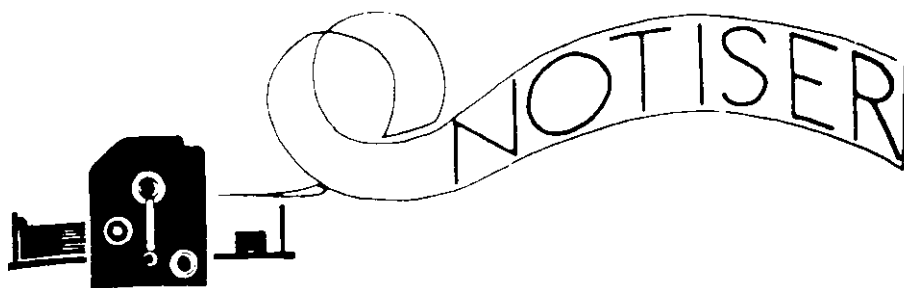
BiS grundades 1969 och är en biblioteksörening som arbetar utifrån en socialistisk grundsyn. BiS är ett forum för en biblioteksdebatt om bibliotekens sociala ansvar med tidskriften bis som sin främsta kanal. Enligt BiS är det bibliotekets uppgift att bevara och vidareutveckla demokratin genom att

- stödja yttrandefriheten och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik.
- utgöra en offentligt finansierad och demokratiskt styrd institution som utvecklas i dialog med brukare och närsamhälle.
- arbeta uppsökande, läsrämjande och vägledande i första hand för dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

Medverka i bis!

Du är välkommen att skicka material till: Lennart Wettmark, Rosenbadsgatan 9, 652 26 KARLSTAD tel. 054-10 18 13 lennart.wettmark@gmail.com. Vanligen arvoderar vi inte artiklar

Ingrid Atlestam kommenterar händelser och trender

1

Liberalismens död?

Folkpartiets styrelse ville till sitt tidigare krav på svenskakunskaper även lägga en obligatorisk kurs i medborgarkunskap för den som ska få bli svensk medborgare. Vart har liberalismen tagit vägen?! Den heliga valfriheten förstatligas för somliga!? Med knapp marginal röstade landsmötet ner förslaget...denna gång. Ge möjligheter, det räcker! Ge studieförbund, skolor, bibliotek med flera resurserna och uppdraget att kunna erbjuda de kurser och det mediautbud som behövs för att lära såväl svenska språket som de de koder, fakta och berättelser som är en viktig del av vägen in i samhällsgemenskapen. Då kommer målet, "minskat utanförskap" att överträffas utan både piska och morot!

2

Framsteg

Framsteg och upptrampande av nya stigar sker ständigt i biblioteken. Men vi är ofta dåliga på att ta del av varandras erfarenheter. Här har läns/regionbiblioteken en av sina viktigaste uppgifter, att sprida goda exempel, forskningsrön och nya tankar. Regionbiblioteket i Västra Götaland gör en föredömlig insats genom skriftserien Framsteget. Det nyligen utkomna nummer 24 har titeln **"Spelet om samtiden. Biblioteken i korselden mellan det digitala och det fysiska"**. Här finns rapporter från bland annat Helsingfors, Oslo och Malmö. Forskning ställs mot verklighet och vinklingarna blir många.

Denna skrift, liksom tidigare nummer finns att hämta på regionbibliotekets webbplats.

3.

Homo Ludens – Den lekande människan

De moderna livsformerna är stelnade och hämmande mot den befriande leken, menade situationisterna och ännu under 60-70-talet var Homo Ludens ett populärt begrepp och ett ideal som ofta togs fram i debatten. Idén hämtades från den holländske kulturhistorikern Johan Huizinga (1872-1945). En avgörande inspirationskälla var Huizingas verk Homo Ludens - om kulturens upprinnelse i lek (1938). Huizinga innefattar hela människans utveckling under begreppet lek.

Han menade att lusten att leka är ett centralt element i människans natur - ett kännetecken för vårt väsen, och därför karaktäriserar han människoarten i förhållande till de andra djuren i bokens titel.

Nu när spelindustrin är en branch som omsätter billiarder dollar är då människan befriad och lycklig, en verklig Homo Ludens? Eller har kapitalismen lyckats kolonisera människans innersta väsen? Mer grankottar och tändstickor istället för spelkonsoler i biblioteket!

4

Manifestera mera!

IFLAs manifest för mångkulturell biblioteksverksamhet är nu antaget av UNESCO på samma sätt som tidigare manifest för folk- och skolbibliotek. Bara att sätta igång att förverkliga! Givetvis borde dessa manifest även stödjas av Sveriges riksdag, men dit är nog vägen lång. En lämplig början vore att de utgör underlag för det nya uppdrag vad gäller skol- och folkbibliotek som KB fått. Lobba för detta!

IFLA:s mång

**Det mångkulturell
– nyckeln till ett k**

5

Gärna mer, men mest till de som behöver bäst!

Som redan flera kollegor påpekat på BIBLIST är detta med personallösa bibliotek inget nytt, det finns sedan länge på många håll där de sociala och geografiska förutsättningarna för att det ska "funka" finns.

Det nya med Veberödsvarianten är snarare att det inte är så öppet utan att man satt en rejält hög tröskel i form av teknik och kontroll för den som vill in. Alltså mer inveckling än utveckling. För att överskrida denna barriär krävs en god portion socialt och kulturellt kapital, att man bor i ett område där detta överhuvudtaget är möjligt. Alltså mer till dem som redan har, som så ofta nuförtiden, en felprioritering från bibliotekets sida.

Hellre ett personalfullt vidöppet bibliotek i förorten (som Bergsjön, Hammarkullen, Rosengård, Fittja.....) än tio personallösa i förstaden.

Men precis som med "gammelmedia" contra "nya media" så är det ingen principiell utan "bara" ekonomisk motsättning, det vill säga fördelningspolitisk, en fråga om prioritering, om folkbibliotekets uppdrag.

Om kassakistan var överfull så skulle givetvis alla bibliotek erbjuda ytterligare "öppet" med Veberödsvarianten, men dit är vi inte på väg med nuvarande politik och så därför är det av nöden att folkbiblioteken håller fast vid sitt uppdrag att överbygga kunskaps- och informations klyftor, inte att öka dem. Var är analysen av de "nya" koncepten i Lund och Malmö utifrån det uppdraget?

6

Det går ett spöke genom Europa.....

"Högerpopulismen dissekerad" av Magnus E Marsdal, om Fremskrittspartiet och arbetarklassen i Norge, är en nödvändig och skrämmande läsning för den som vill förstå och påverka vad som sker i svensk partipolitik nu. Det handlar om hur högerpopulismen, i det tomrummet som uppstått, då vänstern och socialdemokratin svikit sina ideal och blivit en elit som inte längre ser klassamhället, frammanar motsättningen mellan elit och överhet och "verklighetens folk". Boken skildrar, delvis med ett inifrånperspektiv, hur ett högerpopulistiskt parti blir "det nya arbetarpartiet", men med sin dolda agenda egentligen är extremt nyliberalt. Dessvärre är detta inte ett unikt skandinaviskt fenomen utan samma utveckling sker i många europeiska länder.

7

Tillbaka till verkligheten!

Den legendariske bibliotekschefen i Malmberget, Adolf Henriksson, satte upp den amerikanske företagskonsulten Kennings 31 teser till allmän beskådan i biblioteket i Malmberget. Utifrån dessa teser var det meningen att LKAB skulle styras enligt militärt mönster.

Avslöjandet av teserna var en utlöstande orsak till den vilda strejk som bröt ut för 40-år sedan.

Även Sara Lidmans bok Gruva spelade stor roll för strejken i malmfälten 1969. Sara Lidman skänkte självklart arvudet från pocketupplagan till strejkkassan.

Var finns dagens Adolf och Sara, författare och bibliotekarier som står upp mot orättvisor och sprider och ger röst åt det obekväma, det alternativa, det som kan förändra samhället och motverka de ökande klyftorna?

Vilka bilder av verkligheten får en chans i mediabruset i dagens användarorienterade bibliotek?

Vad erbjuder vi egentligen brukarna att orientera sig i?

8

Äntligen!

I sin ledare i BBL nr 8 2009 manar Henriette Zorn till klasskamp. Hon kräver att bibliotekariekråren ska ställa sig på barrikaderna och ta tag i problemet att folkbiblioteken inte når och inte prioriterar de grupper de i första hand är till för, som ger legitimitet, nämligen arbetarklassen och då framför allt männen. BiS har såväl i tidskriften bis som i bisbloggen envist hävdad att folkbiblioteken riskerar att hamna på fel sida nu när klyftorna växer. BiS hälsar BBL välkommen i kampen för det rättvisa biblioteket.

9

Förstatliga folkbiblioteken?

Rubriken är Marianne Steinsaphirs på hennes ledare i Ordfront magasin nr 5/09. Marianne, som tidigare varit redaktör för BBL, ställer frågan om förstatligande utifrån bland annat Malmödebatten och hotet om nedläggning av Hammarkullens bibliotek.

BiS har genom åren föreslagit olika former av förstatligande, just för att garantera "fri och jämlik tillgång". Politiskt är det inte läge för detta just nu, inte heller efter ett eventuellt regeringsskifte, nu när sossarna klampar på högerut med Bill och Bull i släptåg. Men undrens tid är väl inte förbi, kanske förnuftet hinner ifatt politiken på upploppet då det gäller KBs nya uppdrag!

10

Skilda världar, skilda värderingar

Många hänvisar till **World Value Survey** och diskuterar ett omfattande undersökningsmaterial om värderingar i olika länder över hela världen. Resultatet åskådliggörs i en värderingsvärldskarta som exempelvis visar att Sverige inte är det lagomland som ofta påstås utan världens mest extrema!

Kolla och grubbla på vad detta betyder för kulturmöten när man flyttar från det nedre vänstra hörnet till det övre högra, från överlevnad och kollektivism till välbefinnande och individualism, från tradition till modernitet, en resa som Sverige gjort, men vart är vi på väg nu? Här finns mycket att diskutera, såsom till exempel den rasistiska högerpopulismens framväxt i "moderna" länder! Hur stämmer resultatet i "minaretomröstningen" och utvecklingen av främlingsfientliga partier i de nordiska länderna med de värderingar som påstås vara de förhärskande? Finns toleransen bara "på avstånd"? Vad bör göras? Vilka värderingar kommunicerar biblioteket som institution?

11

Grattis!

Internationella bokbussen i Göteborg har utsetts till årets bokbuss. Bara att gratulera och hoppas att fler följer de hjulspåren. Årets bibliotek nästa år, bör bli ett som satsar på mångspråkighet. Internationella biblioteket var nominerat i år och Fisksätra häromåret, så tredje gången gillt. Missa inte när det är dags att nominera!

12

Internet för alla.

Det är rubriken för länsbibliotekets kampanj i Östergötland. Kolla deras webbplats och gör sammalunda. Hur folkbiblioteken lyckas med att överbrygga den digitala klyftan och skapa det mångspråkiga biblioteket är helt avgörande för bibliotekens framtid. Det gäller att folkbiblioteken ställer sig på rätt sida om klassamhällets växande klyftor och bejaktar sina rötter i folkbildningen och inte tar tag i den rot som finns i medelklassens kommersiella lånebibliotek, en rot som växer och slår ut med rosa blommor i sydliga lägen.

Några tankar om Malmö stadsbiblioteks framtid

Bertil Jansson

När jag 1961 anlände till Malmö ABF som nyanställd funktionär blev stadsbiblioteket den första kulturinstitution som kontaktades. Skälen till denna kontakt var flera. Allmänt hade malmöborna ett stort förtroende för såväl huvudbibliotek som filialer. I arbetarrörelsen och i synnerhet i ABF var relationerna till biblioteken synnerligen goda. Utbytet mellan ABF och biblioteken flödade för att inte tala om det konkreta samarbetet som omfattade litteraturlistor till studiecirkelar men också föreläsningar, författarbesök och utställningar.

Under några år var jag också ledamot av biblioteksstyrelsen och kunde också från denna position följa hur den nytillträdde bibliotekschefen Bengt Holmström väl förvaltade sin smått legendariska företrädare Ingeborg Heintzes mångåriga chefsgräning.

Men det fanns ännu ett skäl till de nära relationerna mellan arbetarrörelsen och biblioteket. Malmö arbetarebibliotek hade kommunaliserats och stadsbiblioteket blev således ny huvudman för ett ganska stort bokbestånd. Den kunnige och erfarne bibliotekarien Erik Rosberg gjorde en viktig insats under många år vilket betydde mycket för övergången.

Malmö stadsbibliotek sökte ofta nya vägar till förnyelse och vidgade kontakter med befolkningen och utan att göra avkall på den klassiska folkbildaruppgiften. Kulturpolitiken från 1974 sågs som en möjlighet och inte som ett hinder. När försöksverksamheten med arbetsplatsbibliotek drogs igång i landet var Malmö en av de första orterna som inte utan framgång prövade denna form för folkbildning. Karin Oscarsson var en synnerligen aktiv bibliotekarie på området. Så här ytterst översiktligt ser min minnesbild ut.

Under senare tid har i olika medier förekommit uppgifter om att Malmö stadsbibliotek ska gallra ut ett tiotal ton böcker från sina samlingar. Till och med siffran tjugo ton har förekommit. Att gallring ibland måste förekomma finner jag självklart men den nu aviserade omfattningen skrämmer mig. Får man verkligen göra sådana drastiska gallringar i skattefinansierade kulturinstitutioner? Vad händer till exempel med Malmö arbetarebiblioteks gamla bokbestånd, som kanske ingår i den brutala utrensningen?

Bibliotek liksom arkiv och museer har ett särskilt bevarandansvar för sina samlingar. Såväl forskning som folkbildande verksamhet har rätt att ställa tydliga krav på institutioner som finansieras gemensamt. Även om delar av samlingarna idag inte efterfrågas så frekvent kan förändringar snabbt och överraskande ske.

Paradigmskifte

Utrensningarna ingår tydligen i en större plan och strategi. Ett paradigmskifte ska genomföras. "Vi vill bryta med egna och andras invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara, och samtidigt vill vi sätta Malmö på världskartan. Vi vill realisera idén om The Darling library in the World." Så står det i bibliotekets offentliga manifest.

Efter dessa inledande futuristiska trumpetstötar följer en beskrivning av hur man tankar sig genomförandet. Språket man valt liknar det som idag är vanligt inom den kommersiella marknaden. Det synes som om kulturpolitik och folkbildning ersatts som värdegrund till förmån för marknaden. Och som en gammal ledamot av den gamla utredningen Kulturrådet drar jag mig till minnes diskussionerna kring ett av våra kulturpolitiska mål – det om att kulturpolitiken ska motverka kommersialismens negativa verkningar. En aning desillusionerad konstaterar jag att stadsbiblioteket i det socialdemokratiskt styrda Malmö godtagit ett språk som mera symboliserar yta än folkbildning, kulturansvar och djup.

Dessutom framkom i ett radioprogram nyligen att bibliotekschefen Elsebeth Tank har beröringsskräck inför ordet FOLK i sammansättningen Folkbibliotek. Kanske ordet "kund" blivit godkänt av henne? Ett ord som märkligt nog inte finns med i texten för den nya mål- och strategiplanen. Däremot finns som väntat ordet "ledarskap" med i texten, och som tillsammans med förnyelse upphöjts och beskriver en särskild enhet i organisationen. Ledarskap och utveckling är namnet på enheten, och som sägs vara likställd med de övriga två enheterna, som döpts till Biblioteksscenen respektive Digitala biblioteket.

Omorganisation

För att kunna genomföra den nya planen och strategin måste således en omorganisation göras. Något annat var inte att vänta. Sedan en tid tillbaka krävs att varje förändring måste ges en nya organisation. "Vi tränades hårt – men varje gång vi började få fram fungerande grupper skulle vi omorganiseras. Jag lärde mig senare i livet att vi är benägna att möta varje ny situation genom omorganisation, och också vilken underbar metod detta är för att skapa illusionen av framsteg medan den åstadkommer kaos, ineffektivitet och demoralisering", lär Gaius Petronius, död 60 e.K. ha sagt.

Vad den nya organisationen ska åstadkomma är inte lite. Uppdraget är formulerat i åtta punkter och det är ett välformulerat avsnitt även om jag saknar en hel del av det som Sydsvenska Dagbladets kulturjournalist Per Svensson i både artiklar och radioprogram efterlyst.

The Darling library in the world

Min kunskap om det fält där dagens folkbibliotek verkar är begränsad och särskilt vad gäller den tekniska utvecklingen. Men ställd inför dokument som The Darling library in the World blev jag både förundrad och ledsen eftersom såväl innehåll som form känns främmande och konstruerat efter en värdegrund som jag inte riktigt tror på. Eller kanske inte helt och fullt förstår.

Vad gäller genomförandet måste jag till sist ställa en fråga. Hur ska den kunna ske då anställningsstopp införts – något som tydligen ska bestå? Allt "inom nuvarande ekonomiska ram" men med förbehållet att biblioteket vid olika tillfällen räknar med externa resurser. Med andra ord öppnar upp för sponsring. En försiktighet på den punkten rekommenderas.

Det är således synnerligen hårda villkor som väntar en pressad medarbetarstab och en i grunden helt ny organisation. När fyra år har gått ska visionen om The Darling library in the World kunna utvärderas.

Bertil Jansson är tidigare bl.a. kulturombudsman på LO, chef för Naturhistoriska museet, ABF-aktiv, mm.

Malmö stad
Stadsbiblioteket

The Darling Library – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek Strategi för Stadsbiblioteket i Malmö 2009 – 2012

Stadsbiblioteket i Malmö vill genomföra ett paradigmskifte. Vi vill bryta med egna och andras invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara.

Höstens Malmödebatt är utan tvekan den om Stadsbiblioteket

Ska biblioteket vara ett slags bokmuseum?

Ina Alm

Jag är uppvuxen på Lunds stadsbibliotek. Barnavdelningen var ombonad, för barn inbjudande möblerad med en öppen och engagerad personal. Bibliotekarier som jag som "bofast" fick ett personligt förhållande till. Ibland åkte jag på besök till biblioteket i Malmö där allt var lite mer gammaldags och "biblioteksaktig" på något sätt. Personalen var säkert lika personlig även om inte jag kände dem. Men det fanns en stor skillnad som jag snabbt la märke till. I Malmö fanns även en del "dåliga" böcker i hyllorna och då menar jag Blyton osv. Böcker som var bannlysta på Lunds bibliotek. Att de fanns här uppskattade jag mycket!

Utgångspunkt för omdaningen av stadsbiblioteket är ett uttalat uppdrag att nå nya och fler Malmöbor. Ett uppdrag som är svårt att inte förstå vikten av med tanke på att enbart 14 000 Malmöbor, så kallade superusers, nu står för hälften av alla lån. Det finns många Malmöbor som aldrig går på biblioteket men det betyder inte att de inte använder olika former av medier. Tittar man i backspegeln så ser man att biblioteken förändras hela tiden. Till exempel var det en stor förändring när man började kunna lyssna på musik på biblioteket. Medier i nya former ställer krav på nya former av förmedling. Kanske öppnar de också dörren för nya biblioteksbesökare.

En anledning till att debattvägarna gått höga i Malmö är att de flesta, för att inte säga alla, har ett kärleksförhållande till sitt bibliotek. Det är ett ställe där man har fått tillfredsställt grundläggande mänskliga och existentiella behov. Någon lyssnar och hjälper till att hitta det man behöver i just det ögonblicket. Det kanske också är en plats där man har en självklar rätt att vara, ett frirum där alla är på lika villkor. Biblioteket är en trygghetssymbol och markör för grundläggande värden.

Debatten i Malmö har till stor del kommit att handla om ifall biblioteket ska vara ett ställe för böcker

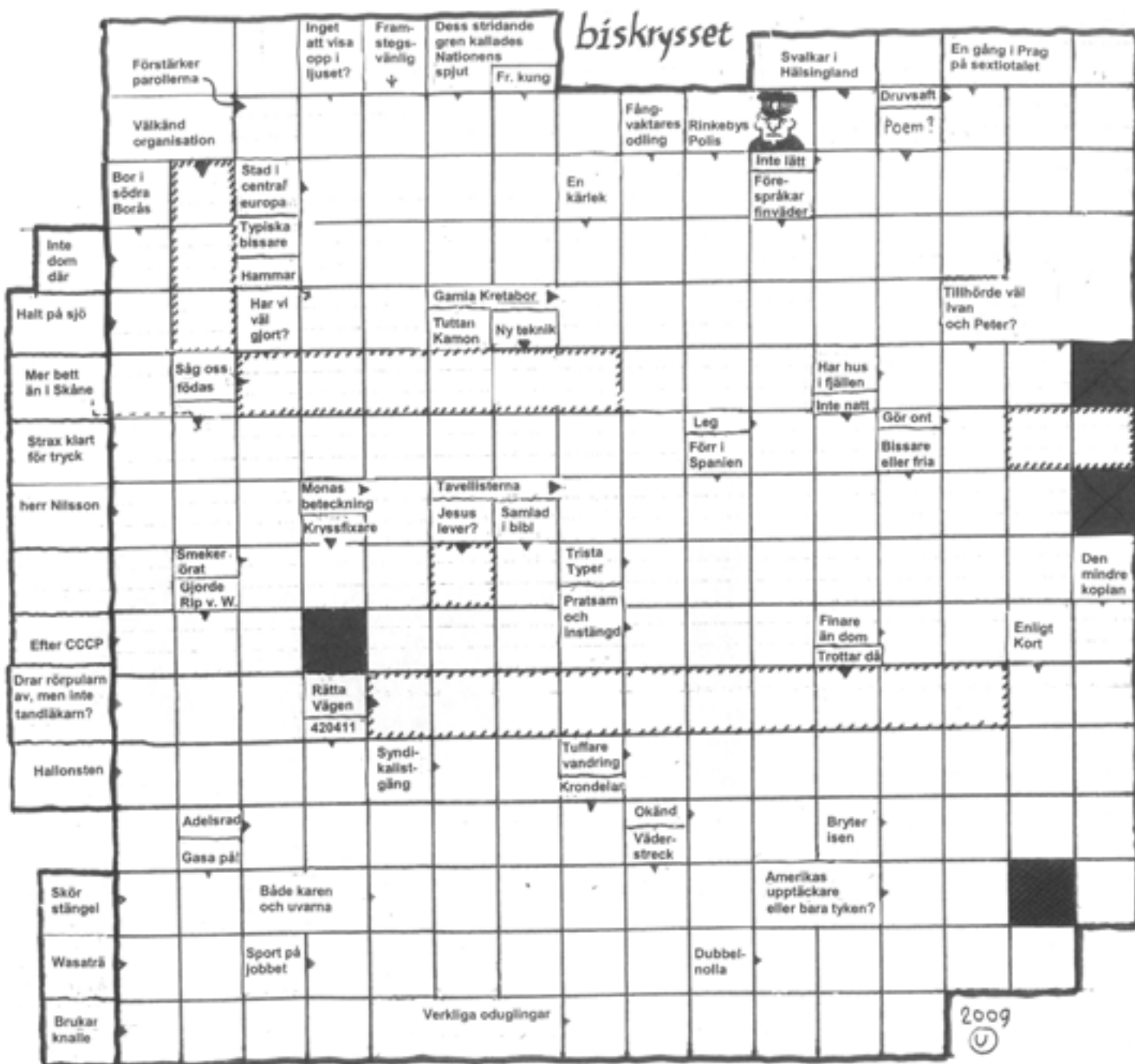
eller ett ställe för människor. Diskussionen har klara paralleller med diskussionen om hur en samtida skola ska se ut. Ska en skola vara ett ställe där man förvaltar och sprider den kunskap som redan finns eller ett ställe där man undersöker, kommunicerar och skapar ny kunskap. Det finns andra samhällsinstitutioner och kulturbärare vars förutsättningar förändrats mycket de senaste åren. Det handlar om dagstidningar, public service TV och radio. Alla delar de ett slags grundläggande kultur och demokratiuppdrag. De ska skapa rum för debatt och diskussion men också ge alla samma möjlighet till information och ny kunskap.

Det finns en föreställning om att den tid vi lever i nu är en tid för paradigmskiftet. En tid som rymmer stora förändringar och en rekordsnabb utveckling. Andra menar att människor i alla tider har upplevt att just deras är den stora utvecklingens tidevarv. Kanske är förklaringen snarare att alla tider är tider av utveckling. Den ser bara olika ut. Utveckling och förändring är egentligen det enda vi kan vara helt säkra på oavsett om vi gillar det eller inte.

Frågan kvarstår: Ska biblioteket vara ett slags bokmuseum där man förvarar, ordnar och tillhandahåller böcker. Ett ställe där bibliotekarierna kan allt om var och hur man hittar fram rätt bok. Av alla de bibliotekarier jag känner och kommer i kontakt med i mitt jobb kan jag inte säga en enda som jag tror skulle vilja jobba i det biblioteket. De bibliotekarier jag känner vill berätta, dela läsupplevelser, visa fram väldigt bra ställen de hittat på nätet, diskutera dagsaktuella frågor, ordna läskondis, blogga, bjuda in författare, vara en del i någons lärande och framför allt skapa mötesplatser där litteratur och annan kultur blir gemensam.

Ina Alm är mediepedagog på Pedagogiska centralen i Malmö

BiSkryss!

Skicka ifyllt kryss till Ulf Larson, Senåsa, Ekhaga, 516 90 Dalsjöfors (kopiera gärna sidan)

Tre ex av nya BiS-historiken "En ny föreningen är nödvändig" delas ut i pris!

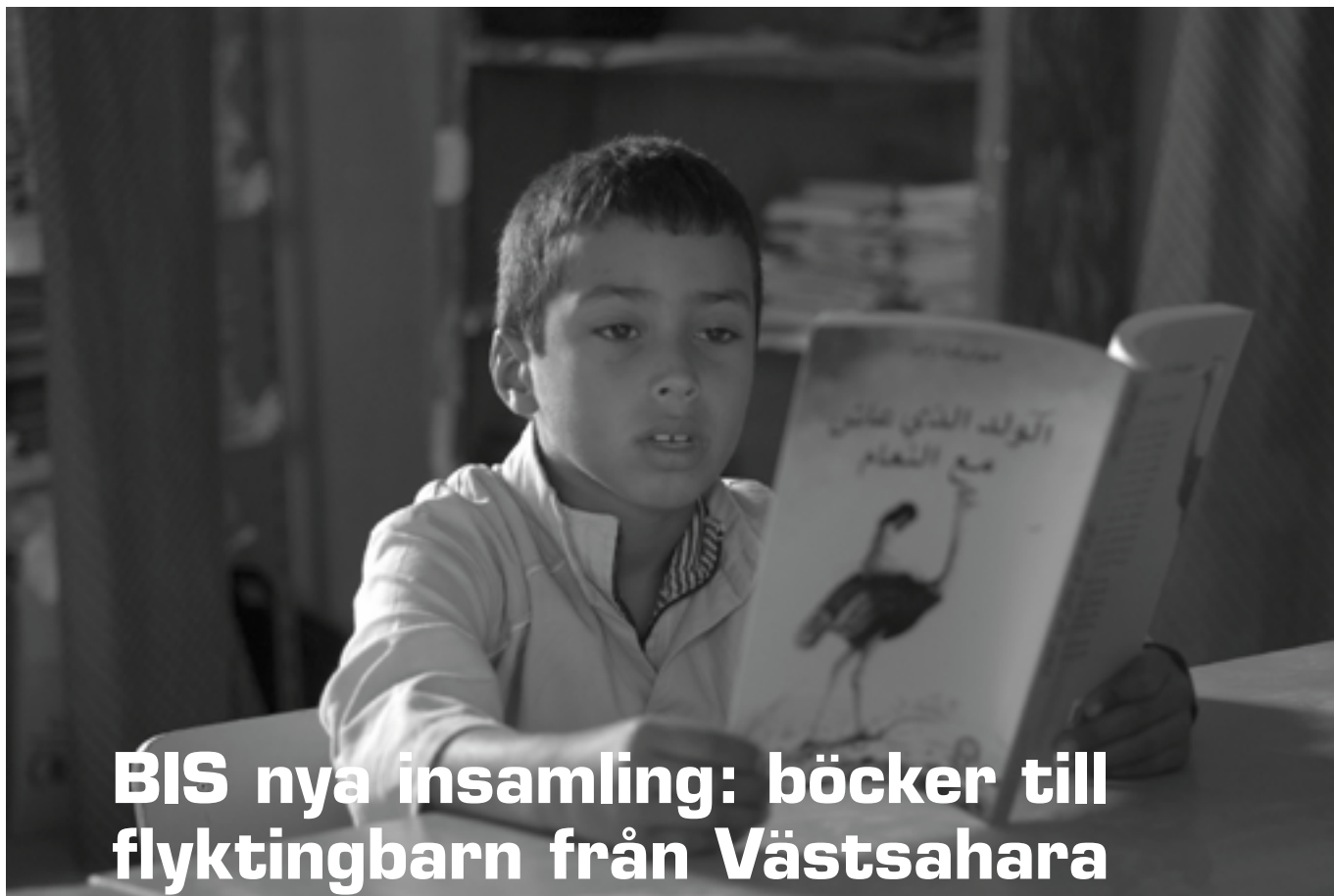

Foto: Kim Naylor

BIS nya insamling: böcker till flyktingbarn från Västsahara

I fjol delades 200 ex av Monica Zaks bok **Pojken som levde med strutsar** på arabiska ut i de stora flyktinglägren för västsaharier som finns i Algeriska Sahara. Bokens historia hade västsahariska flyktingar berättat för henne. Strutspojken Hadara, som fanns i verkligheten är död, men hans son Ahmed var en av dem som berättade den märkliga historien för henne om pojken som växte upp i en strutsflock.

Röster från öknen

– De där böckerna väckte uppståndelse för det var den första bok som handlade om oss, säger Jalil Sidmahamad, minister i västsahariernas skuggregering. Nu behöver vi fler ex. Speciellt våra skolelever behöver fler böcker för att de ska kunna lära sig arabiska ordentligt. Om våra barn klarar en algerisk examen efter femman får de gratis utbildning av algeriska staten utanför lägren, Men många av våra elever misslyckas. Varför? Jo deras arabiska är inte tillräckligt bra. De behöver läsa mer än läroboken i arabiska. Den här boken vill alla läsa för det är den första boken som handlar om oss. Strutspojken Hadara var ju västsaharier, vi har alla har hört historien om honom och hans son och barnbarn är också flyktingar och bor här i lägren.

– Vi har 25 000 elever i lägren och 10 000 elever som studerar utanför lägren som också borde få tillgång till boken, säger lägrens vice utbildningsminister El Gouz Mumni. Och vi vill använda den i vuxenundervisningen och i ungdomsorganisationerna. De flesta böcker vi fått som donationer till lägren har varit på spanska, franska eller engelska. Det är böcker på arabiska vi behöver.

– Vi vill gärna ha en liten handbok också om hur svenska lärare och bibliotekarier arbetat med boken för att få tips och inspiration.

Tre böcker till

Under 2010 kommer det ut tre samlingar med spökhistorier på arabiska, Det är historier som Monica Zak samlat in bland flyktingarna från Västsahara, men där finns också historier från bl.a. Sverige, Samoa, El Salvador och Somalia.

– När de böckerna kommer hit ut ska vi ordna en berättarfestival, säger vice skolministern. Vi vill på alla sätt uppmuntra så det muntliga berättandet att det inte dör ut.

Bakgrund:

Sedan 34 år tillbaka lever mer än 165 000 västsaharier i stora flyktingläger i den algeriska öknen. Det var när Marocko ockuperade större delen av Västsahara 1975 som överlevande flydde över gränsen in i Algeriet. Där bor de fortfarande kvar i jättelika flyktingläger mitt ute i den mest ofruktbara delen av Sahara i väntan på en politisk lösning. De vill alla återvända till ett fritt Västsahara, men än så länge är deras land, det ockuperade Västsahara, Afrikas sista koloni.

BiS samlar in pengar för att trycka upp en större upplaga av **Pojken som levde med strutsar** på arabiska, som kan delas ut i flyktinglägren. Vill du bidra? Alla bidrag, stora som små, är välkomna och kan sättas in på BiS postgiro 33 53 16-6. Märk talongen Västsahara.

OBA – på gott och ont

Lena Lundgren

Mats Myrstener är i bis nr 2009:3 på det hela taget positiv till och imponerad av OBA, Openbare Bibliotheek Amsterdam, Amsterdams nya huvudbibliotek. Jag har också besökt OBA, ett par gånger, men är mindre imponerad.

OBA är väldigt stort och förvisso en satsning av Amsterdams kommun. Den del av hamnen som ligger närmast stadens centrum, Oosterdok, håller på att omvandlas till ett område för kultur och upplevelser med stadsbibliotek, kongresscenter, konserthus, hotell m.m. Det ligger nära centralstationen men ändå lite i utkanten av centrum, på en ö. Som i flera andra storstäder numera ser kommunens ledning nya, spektakulära kulturinstitutioner som något som profilerar staden och höjer stadens identitet och status.

MEN det finns mycket att invända mot OBA. På första våningen, som är en souterrängvåning, ligger barnavdelningen, som Mats beskriver som "enorm". Den är verkligen inte alls enorm, i själva verket en bråkdel av det stora biblioteket. Den är dessutom fantasilöst inredd och tråkigt möblerad. Detta är verkligen förvånande eftersom utformningen av den nya barnavdelningen föregicks av ett mycket ambitiöst förberedelsearbete. Dåvarande chefen för barnavdelningen Marijke Troelstra startade ett stort projekt kallat The library of 100 talents, ett projekt som hon har presenterat på flera konferenser, bl.a. på Svensk Biblioteksförnings biblioteksdagar 2004. Tjugofem barnbibliotekarier från olika bibliotek i Nederländerna deltog i en kurs, som utgick från Howard Gardners teori om de

multipla intelligenserna. Sju idébibliotek skapades också för att öppna tankegångarna och stimulera fantasin och idéerna om framtidens barnbibliotek. Bilderboksillustratören Marit Törnqvist, i Sverige känd för sina illustrationer av Astrid Lindgren-berättelser och för utformningen av Sagotåget på Junibacken, skapade ett fantastiskt förslag till barnbibliotek. Men tyvärr blev förslaget en bricka i ett politiskt och ekonomiskt spel och barnavdelningen är nu det torftiga resultatet av en rad kompromisser och snabba lösningar.

Personalen, som Mats hade svårt att få syn på, arbetar antingen "front-office" eller "back-office" och de förstnämndas uppgift ska vara ett trevligt bemötande av besökarna snarare än bibliotekskompetens. Besökarna förväntas att i stor utsträckning klara sig själva. Kompetensen finns "back-office" och där planeras verksamheten. (Fast det finns också informationsdiskar i biblioteket, Mats.) Marijke Troelsta är inte längre chef för barnbiblioteket utan arbetar med programverksamheten, som är ett omfattande och viktigt inslag i hela biblioteket.

Barnbiblioteket har ingen särskild personal med barnbibliotekskompetens utan bemannas av vilken personal som helst, vilket enligt min mening är en stor brist som dessutom är märkbar i biblioteket: ingen tema- eller genreindelning, inga roliga skyltningar och inga inspirerande utställningar. Vid mitt senaste besök diskuterades en förändring eftersom

det har varit svårt att få personalen att arbeta på barnavdelningen.

Biblioteket är modernt i många avseenden och välutrustat med datorer, film, datorspel och musik-cd. Men det är å andra sidan medier som normalt förekommer i biblioteken, även om OBA har ovanligt många. Däremot fanns det, när jag var där, ingen övrigt eller ny medieanvändning.

Avgiften för lånekortet för vuxna är, som Mats noterar, 250 euro. Det medför att bara ca 25 % av invånarna i Amsterdam är "medlemmar", jämfört med att två tredjedelar av svenskarna har bibliotekskort. OBA är, som Mats skriver, "ett bibliotek för redan frälsta", och det i mycket hög grad! Det innebär också att biblioteket har en marknadsavdelning som är inriktad på att få fler medlemmar, särskild bland unga vuxna och människor från andra länder. Den senare gruppen är klart underrepresenterad i biblioteket i motsats till i Sverige. Att besöka OBA är dock gratis och under helgerna fungerar biblioteket som utflyktsmål för många amsterdambor.

Sammanfattningsvis är OBA en spännande byggnad med stor potential (och stor restaurang) men också ett bibliotek med stora brister och utan den framåtsyftande verksamhet som man hade kunnat förvänta sig. Flera andra nederländska bibliotek bygger på intressantare idéer och lösningar än OBA!

Det blåser högervindar

Kristian Schultz

DET BLÅSER HÅRT, DET BLÅSER KALLT
DET BLÅSER HÖGERVINDAR ÖVERALLT
-Strebers, Högervindar

Något klumpigt kan man säga att språk är makt, eller bättre, kontroll över språket är makt. Det har alltid existerat en kamp om att få definiera eller ersätta omstridda ord och erhålla det så kallade problemformuleringsprivilegiet. Med andra ord, en maktkamp där det handlar om vilket synsätt som ska bli dominerande, eller hegemoniskt om man så vill. Högern vill till exempel gärna få ord som "frihet" och "demokrati" att likställas med företagets frihet och demokrati levererad med bomber. På en annan nivå vill man förskjuta samhällsdebatten från det producerande kollektivet (klass) till den konsumerande individen (konsumenten) för att skymma klasskillnader, sociala konflikter och ojämlikheter.

Som ringar på vattnet riskerar samma sak att ske inom biblioteksvärlden. Jag har på senare tid hört från olika håll att man ska sluta lyssna på tråksocialistiska "nej-sägare" och istället anta ett fräscht nyliberalt synsätt där folkbiblioteken närmar sig företagsvärlden, kallar låntagarna för "kunder" och slåss om marknadsandelar.

Dessa tankegångar berör något fundamentalt. Vad är folkbibliotek egentligen? Vad fyller de för funktion? Vilka ambitioner ska man ha med biblioteksverksamhet?

Svaret är egentligen enkelt. Bibliotekens grund ligger i deras vara som allmänningar. Med allmänningar avser jag gemensamma nyttigheter som motar klassamhället i dörren, där gratisprincipen råder och alla har fri tillgång. Alla är välkomna oavsett klassbakgrund. Biblioteket måste även motverka sociala orättvisor, bidra till folklig självbildning genom fri tillgång till information och främja kritiskt tänkande. En nyliberal diskurs och sponsring från näringslivet underminerar dessa viktiga, demokratiska uppgifter för folkbiblioteken.

Man kan se Amsterdams nya bibliotek (som det rapporteras om i bis #3 2009) som ett steg i nyliberal riktning då det ligger närmare en vanlig DVD-uthyrare eller bokaffär än en allmänning. Den senaste teknologin och tjusiga lokaler överskuggar inte behovet av hjälpsam personal och att allt ska vara gratis. Det blir bara ett pråligt skal för de som kan betala och vet vad de är ute efter, eller "bibliotek för de redan frälsta" (bis #3 2009, s.15) om man så vill.

Detta är en politisk fråga, eller bättre, en politisk kamp om vad biblioteken är och ska vara i framtiden. Det är viktigt att se bortom vår lilla biblioteksvärld och koppla våra frågor till de samhällsfrågor som engagerar på andra håll, oavsett om det gäller strejkande Lagenarbetare eller kamp mot nedskärningar. Med andra ord, att vara del i en bred vänstervåg som står upp mot högervindarnas snålbläst och kämpar för högre löner och fler allmänningar. Vi kan inte längre huka under informationsdiskarna utan måste sluta upp bakom Ingrid Atlestams stridsrop: "Ingen biblioteksvisning, inga bokprat, inte en dag utan att nämna hur folkbibliotek och solidaritet hänger ihop såväl historiskt som nu och sedan!"

Biblioteksfrågan som försvann

Efter beskedet att ombyggnaden av Stockholms stadsbibliotek stoppats har lättade röster höjts på kultursidorna. Arkitekten Ola Andersson skriver i SvD den 13 Oktober att vi nu "slipper stå i skamvrån", stockholmarna kan enligt honom andas ut och vi riskerar inte längre att bli internationellt utskämda. Kritiken kring det vinnande förslaget Delphinium ritat av den tyska arkitekten Heike Hanada har inte haft några gränser sedan det föreslogs 2006. När det gäller arkitekturen, vill säga. För diskussionen kring själva bibliotekets innehåll har varit mycket bristfällig.

Stockholms stadsbibliotek kan idag trots sin fantastiska arkitektur inte uppfylla kraven för ett modernt internationellt stadsbibliotek. För att kunna ta med Asplundhuset in i 2000-talet behövs en kompletterande modern byggnad där man kan rymma fler läsplatser, större magasin för litteraturen, ett större och bredare utbud av media, scener för framträdanden, bra kommunikationer mellan de olika avdelningarna och arbetsrum för de anställda. Att riva annexen, som inte var med i Gunnar Asplunds originalritningar för stadsbiblioteket, och ersätta dem med Delphinium skulle inte vara att behandla den ursprungliga arkitekturen vårdslöst, utan istället vara ett sätt att se till att den ursprungliga byggnaden kan fortsätta användas och hållas levande. Ombyggnaden skulle ha inneburit att man kunnat utöka bibliotekets verksamhet och samtidigt knyta ihop den med det som finns i biblioteksbyggnaderna idag.

Paris, Amsterdam, Köpenhamn: namnen på Europeiska huvudstäder som invigt nya stadsbibliotek är många. Jag har personligen besökt dessa ovannämnda huvudstäders stadsbibliotek och där sett hur arkitekterna kunnat sammanföra litteratur och medier, kommunikation, scener och mötesplatser på ett kreativt och funktionellt sätt. Meningarna kring hur pass väl Delphinium skulle ha lämpat sig arkitektoniskt går isär, men att det oavsett skulle ha inneburit ett ännu bättre bibliotek för medborgarna är ett faktum som kritikerna har bortsett ifrån i sina jubelsånger de senaste dagarna. När jag tänker på hur många hundratals timmar som bibliotekarier på Stockholms stadsbibliotek har lagt ner för att förbättra och förnya biblioteket inför ombyggnaden, för att sedan inte ens få detta arbete omnämnt i rapporter om kultursidorna, och dessutom se informationen om beslutet gå via kulturrådets blogg, blir jag upprörd å deras vägnar. Detta kan man dels tacka den hätska arkitekturkritiken för, då den praktiskt taget har överskuggat debatten och låtit biblioteksfrågorna hamna i kläm. Detta har skett trots flera försök till upplysning från stadsbibliotekets sida och då inte minst från stadsbibliotekarie Inga Lundén, då hon bland annat

tillsammans med stadsbyggnadsdirektör Ingela Lindh gav ett bra svar till kritikerna av ombyggnaden på Svenska Dagbladets Brännpunkt den 11 mars 2008, där de också bevisade att de orosmoment som framhållits i debatten kring utbyggnaden i själva verket var frågor som redan setts över av de som arbetat kring projektet med det nya Stadsbiblioteket.

Det verkar som att beslutet kring ett nytt stadsbibliotek nu har hamnat i en återvändsgränd, som kulturnämndens Ingvar von Malmborg också framhöll i DN den 15 oktober. Ska vi bygga det på en helt ny plats, och då göra Asplundhuset till en filial bland andra, mer eller mindre liknande ett museum? Eller ska vi upplåta en modern utbyggnad bredvid det tjugotalsklassicistiska huset med följden av att det blir en stilbrytning i byggnationen, men så att det kan fortsätta att användas så som de ursprungliga upphovsmännen hade tänkt? Det är tid att bestämma sig nu. Som Inga Lundén och Ingela Lindh sa i SvD (2008-03-11) så blir aldrig Stockholm färdigbyggt, och vi har nu ett skriande behov av att modernisera Stockholm stadsbibliotek. Om vi nu skulle börja diskutera just biblioteksfrågan istället för arkitekturen så kanske vi kunde framhålla den riktiga hjärtefrågan när det handlar om bibliotek: utbudet och åtkomsten av information, kunskap och kultur. Detta, kanske mer än smak och tycke kring byggnadsstil, skulle gynna hela Stadsbiblioteket på lång sikt.

Pella Myrstener

Bild: Stockholms stadsbibliotek. Rotundan. Foto: Holger. Ellgaard

40 års

bibliotekshistoria!

*"Med sitt allvar
inför uppgiften, sitt
solidaritetstänkande
och sitt engagemang
i de missgynnade
människornas
problem kom BiS-
folket framöver att
positivt påverka
biblioteksarbetet.*

*Deras patos var
berikande och
väckande..." Bengt
Holmström,
stadsbibliotekarie i
Malmö*

"En ny förening är nödvändig"

BiS 1969–2009

Ingrid Atlestam, Fyrtio år i vänsterfil • Olaf Berggren, Till minne av BiS 40-årsjubileum – minnen och annat • Jan Ristarp, Mitt i tiden • Barbro Thomas, Biblioteksarbetaren Ellen • Åse Hedemark, BiS betydelse i mediedebatten under 1970-talet • Gunnel Atlestam, BiS i Göteborg. Intervjuer med Ingrid Atlestam, Berith Backlund, Ann-Christine Brunnström, Stefan Littorin • Bibbi Eriksson & Kerstin Rydsjö, Exemplet Nybro • Lena Lundgren & Mats Myrstener, BiS lokalgrupp i Stockholm • Maud Ekman, Eskilstuna i backspegeln • Majken Magnusson, Eva Näslund, Aase Bang & Sonja Andersson, BiS i Värmland • Maud Hell, Samtal med Finn Hagberg i Lund • Ulf Larsson, Olaf Privileggio Berggren • Mats Myrstener, Jan Gustafsson – BiS-bibliotekarie hela livet • Frida, Ellen och Maja Wettmark, BiS-barn på läger • Ulf Larsson, Alla dessa möten • Ulf Larsson, Resa med Olaf – ett vänporträtt • Birgitta Forsman, BiS och yttrandefriheten • Sara Lindwall, BiS på alternativjakt • Lena Lundgren, BiS och barnen • Tommy Sundin, Tummen i ögat på Btj • Lennart Wettmark, bis – 180 nummer senare. Bulletin, kulturtidskrift, nät-tidskrift? • Lennart Wettmark, Årtiondet när BiS blev internationellt • Al Kagan, The 1990 Stockholm IFLA Meeting and the struggle for South Africa • Jenni Karlsson, Library Practice for Young People • Toni Samek, Bibliotek I Samhälle Long May You Live! • Malin Ögland, Bilduppslag med bilder från Sydafrika och korta texter • Sara Fältskog Eldros, Var förs dagens biblioteksdebatt? • Nick Jones, Om biblioteket som plats • Kalle Laajala, Vi är inte färdiga med Bibliotek 2.0 • Karin Mossed, Hej Bibliotek i Samhälle och varmt GRATTIS på födelsedagen! • Lina Ydrefelt, Folkbiblioteken – viktigare än någonsin

Beställ genom att betala in 150 kr på bis pg 33 53 16-6 så bjuder vi på portot! Mot faktura: beställ hos Ingrid Atlestam, Borrvängsgatan 8, 412 61 Göteborg. Eller ingrid.atlestam@gmail.com
Pris 150 kr + porto Finns också att beställa genom Bibliotekstjänst och Bokus

"...faran av att avlöva bibliotekets kompetens genom att lägga ut väsentliga funktioner på entreprenad (bokurval bl a). Till slut står man där utan kompetens inom biblioteket att formulera och utveckla en god bibliotekspraktik"

"Kampen mot bildmedierna kommer att bli tuff för oss att rida ut. Att språket utvecklas tillsammans med det skrivna ordet verkar svårt att argumentera för inför politikerna, det finns ju numera också i digitaliserad form, så vad är skillnaden på en "boktext" och en text på en dataskärm?"

"Avgiftsfrihet, självständigt mediaurval, sträng folkbildarattityd parad med servicevilja gentemot alla människor, inte vissa utvalda kategorier. Samt utåtriktad verksamhet för barn, äldre och arbetsplatser"

"Osäkerhet hos många som arbetar på bibliotek över vad de själva står för och över om kollektivet har någon "anda". Finns det ett "vi" utåt, finns det en "bas" av enighet i den interna diskussionen?"

Spridda repliker ur bisstyrelsen. Vad ty

Illustration courtesy of
The New York Public Library

ett samtal inom vinner du? Skriv i bis!

Library of Science, Industry & Business Library, Astor, Lenox and Tilden Foundations.

*"Om folkbiblioteken i det
"postmoderna", som enligt
mitt sätt att se (och Anthony
Giddens) bara är en ny sorts
"modernitet". Det som nu
är modernt är som du säger
idea stores, mediabibliotek,
nyhetsbibliotek osv. Den
utvecklingen går nog inte att
stoppa"*

*"Offentlig verksamhet ska inte drivas på
entreprenad. Om en offentlig verksamhet
effektiviseras och därmed ger en "vinst", så ska
den gå tillbaka till det offentliga och användas,
inte gå till någon privat plånbok, eller
till något skatteparadis."*

*"...folkbiblioteken har varit väldigt
förändringsbenägna"*

*"Blir "upplevelse" ett nyckelord i verksamheten
leder det till annat sätt att arbeta än om
nyckelorden är "tillgång till information",
"kvalitet", "lika tillgång" osv. Medieformen är
inte det primära, även om det kan vara en rimlig
utgångspunkt att biblioteken särskilt värnar om
det skrivna ordet."*

*"I takt med att stat och kommun drar
ner på bidragen så måste biblioteket
söka nya samarbetspartners"*

Striden om biblioteksavgifter inom EU

Siv Wold-Karlsen

I sin bok "European Portugal. The difficult Road to Sustainable Democracy" (1997) nämner José Magone, lite i förbigående, att 1973 hade Portugal 301 bibliotek och då var 29 procent av befolkningen analfabeter. 1993 hade antalet bibliotek ökat till 1287 och analfabetismen sjunkit till 15 procent.

1973 är året innan Nejlíkerevolutionen och sista året av en diktatur som börjar med en militärkupp 1926. 1928 blev nationalekonomen António Salazar finansminister med vittgående befogenheter. 1933 utropades den Nya Staten, Estado Novo, med Salazar som diktator och ett enda tillåtet parti: Nationella Unionen.

Rösträtt för män som inte var analfabeter. Rösträtt för kvinnor som hade högre utbildning.

25 april 1975, ett år efter Nejlíkerevolutionens början, hålls de första demokratiska valen i Portugal, med rösträtt för alla över 18.

1993 är Portugal sedan 1986 medlem i EU, och juli-december 1992 fungerar Portugal för första gången som EU:s ordförandeland.

Den 13 juni 1992 är den portugisiska biblioteksorganisationen (BAD) med och grundar EBLIDA, den europeiska biblioteksorganisationen som ska representera de nationella biblioteksorganisationerna gentemot EU-institutionerna.

Den 19 november 1992 godtar EU:s ministerråd 92/100-Direktivet:

Om uthyrning- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immateriella området

I januari 1991 hade EU-kommissionen kommit med sitt direktiv-förslag, och i det var det särskilt två saker många reagerade på:

1. Kommissionen behandlar icke-kommersiell låneverksamhet (som den på offentliga bibliotek) som om det vore en kommersiell uthyrningsverksamhet.
2. Kommissionen inför en icke-konsumerbar upphovsrätt som ger författare/upphovsrättshavare ensamrätt att bestämma huruvida biblioteken ska få låna ut de böcker de köper in, varav följer att författare/upphovsrättshavare kan kräva betalt för utlån av böcker.

Spanien och Danmark var två länder som kritiserade och ifrågasatte 92/100-direktivet, och **Spanien** fick igenom en undantagsparagraf: Medlemsländerna har rätt att undanta vissa institutioner från skyldigheten att betala.

Danmark fick försäkringar om att den danska biblioteksersättningen, som inte är upphovsrättslig, är helt okej, också i förhållande till 92/100-direktivet.

Med dessa tillägg och försäkringar godtog direktivet.

1994 införlivar Spanien 92/100-direktivet i sin lagstiftning och undantar:

Alla offentliga bibliotek,

tidningsbibliotek, filmotek, arkiv och museer.

1997 gör Portugal samma sak, och undantar all icke-kommersiell låneverksamhet från betalningskyldighet.

Samtidigt på den skandinaviska halvön

1995 blir både Sverige och Norge med i EES – Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet, och Sverige blir dessutom medlem i EU – Europeiska Unionen.

Emanuella Giavarra, från EBLIDA, besöker båda länderna och varnar för 92/100-direktivet, och i Internkontakt (1995:1) diskuterar man direktivet och dess konsekvenser.

Kristine Abelsnes, från den norska biblioteksforeningen, är bekymrad

och pekar på det som händer i Nederländerna. Där måste biblioteken själva betala rättighetsägarna, och några bibliotek tar i sin tur betalt av låntagarna. Man kan, skriver hon, *stille seg spørsmålet om dette er første skritt på veien mot bibliotekene som kommersielle virksomheter.*

Helge Sønneland, från det

norska kulturdepartementet, är mera optimistisk. *Det vore, skriver han, en bibliotekspolitisk vanskelig ordning hvis forfattere eller andre opphavsrettighetshavere hadde enerett til utlån.*

Därför kommer Norge inte att införa någon ensamrätt, och på frågan om detta är i överensstämmelse med 92/100-direktivet är svaret *ja – dette er avklart for ordningen i Danmark og vil også gjelde her.*

Sju år senare, 12 september 2002 kommer EU-kommissionen med en rapport, **Om rättigheter vad gäller offentlig utlåning i Europeiska Unionen**

Här säger EU-kommissionen ifrån att den inte längre godtar de iberiska undantagen, och heller inte de skandinaviska biblioteksansättningarna. De sistnämnda är diskriminerande eftersom inte alla författare inom EU/EES-området får njuta gott av dem. (Vilket är en konsekvens av att de är kulturpolitiska och inte upphovsrättsliga)

De kommande åren, fram till 2007-2008, är EU-kommissionen i konflikt med ett tiotal EU/EES-länder om hur PLR-direktiv 92/100 ska tolkas och genomföras.

Den Internationella PLR-konferensen och den Europeiska

Den Internationella PLR-konferensen hade sitt första möte 1995 och har sedan mötts vartannat år. Många

av deltagarna är från Europa, andra kommer från länder som befinner sig långt utanför EU/EES-området, som Australien, Nya Zeeland och Kanada. Det är länder med egna, nationella PLR-system som har fungerat sedan långt innan det fanns ett PLR-direktiv. Precis som biblioteksansättningen i de skandinaviska länderna.

Men 1999 tar EU-kommissionen

PLR-direktivet till den tredje Internationella PLR-konferensen, i Ottawa-Kanada, och sedan dess har PLR-direktivet blivit kvar och tagit allt större plats i de Internationella PLR-konferenserna.

I och med att EU-området utvidgas och antalet länder som måste förhålla sig till EU-direktiven ökar, ökar också det europeiska deltagandet på de Internationella PLR-konferenserna. 2003 bildas dessutom en Europeisk PLR-konferens, och den har som målsättning att få alla EU/EES-länder att implementera 92/100-direktivet på rätt sätt.

Den Europeiska PLR-konferensen får stöd av EU-kommissionen, skyddas av den europeiska författarorganisationen EWC, European Writers' Congress/Council och finansieras av NFF – Norsk faglitterær forfatter- och oversetterforening.

2003 hålls den femte Internationella PLR-konferensen i Oslo-Norge. Värdskap är NFF och deltar gör

bland annat en representant för EU-kommissionen.

Kort efter, i oktober 2003, hålls den första Europeiska PLR-konferensen i London. Initiativet kommer från NFF/EWC, inbjudna är, förutom EU/EES-länderna, alla blivande EU-länder, och omkring 25 länder samt EU-kommissionen är representerade. Tanken är att den Europeiska PLR-konferensen ska vara en gräsrotsrörelse som driver på PLR-arbetet underifrån.

Jag vet inget om hur de Europeiska PLR-konferenserna har fungerat, annat än att har producerat många resolutioner.

Att kräva tuffare tag

Resolutioner och petitioner är en litterär-politisk genre jag har svårt för. Språkligt och innehållsmässigt är de ofta torftiga och enfaldiga, ibland brutala, och de bidrar sällan till att främja kunskap och förståelse.

Ofta är det svårt att förstå vad resolutionerna egentligen handlar om, och ibland verkar inte ens de som utformat och tagit resolutionerna att ha fattat dess innebörder och eventuella konsekvenser.

I januari 2004 inleder EU-kommissionen processer mot en rad EU-länder, däribland Portugal och Spanien, för att ha implementerat PLR-direktivet fel, eller inte alls.

I september 2004 håller den Europeiska PLR-konferensen sitt andra möte och tar en resolution,

riktat till EU-kommissionen:

The Conference asks the Commission as a matter of urgency to:

- a) *clarify the wording of the Directive, especially article 5, and*
- b) *to take tougher action against those Member States which have failed to implement the Directive so that authors throughout the EU may have equal opportunities to benefit from PLR.*

Vad betyder så detta. Ungefär följande, tror jag:

Att klargöra formuleringar i direktivet och speciellt artikel 5, handlar om att snäva in, eller helt ta bort, möjligheten att göra undantag för institutioner som offentliga bibliotek.

Att ge alla författare i EU-området lika möjligheter i PLR-sammanhang, öppnar för tuffare tag mot de skandinaviska länderna och deras diskriminerande praxis.

I december 2004 går EU-kommissionen ett steg vidare i processen mot länder som Spanien och Portugal, samt öppnar processer mot Danmark, Finland och Sverige.

Den Europeiska PLR-konferensen har därmed fått precis vad den bett om, men kanske mer än den hade förväntat och önskat sig.

Motstånd

2004 är också året när motståndet mot PLR-direktivet blir synligt. I februari organiserar man i Spanien de första Dagarna mot betallån i bibliotek. Initiativtagare är **Blanca Calvo**, bibliotekarie i Guadalajara.

I mars påminner EBLIDA om hur diskussionerna gick då det begav sig 1992, och uppmanar EU-kommissionen att tillåta medlemsländerna att undanta institutioner som offentliga bibliotek, arkiv och museer från betalningsskyldighet.

I augusti tar den spanska biblioteksorganisationen PLR-direktivet till IFLA-kongressen i Buenos Aires, och i april 2005 kommer IFLA med ett principiellt nej till PLR.

I september 2004 försäkrar kulturminister Marita Ulvskog att

Sverige inte kommer att ändra sin bibliotekssättning.

BAD, den portugisiska biblioteksföreningen, skriver ett långt, argumenterande brev och skickar det till EU-kommissionen och till den portugisiska regeringen. Regeringen får också en petition, med drygt 20.000 underskrifter, som ber den hålla fast vid de undantag som gjordes 1997: offentliga bibliotek (folk- skol- och universitetsbibliotek) samt museer och arkiv ska inte vara betalningsskyldiga.

Det är lite oklart vilken regering det är BAD förhåller sig till. I mars 2002 fick Portugal en borgerlig regering med PSD/Partido SocialDemocrata (som är ett nyliberalt parti) i samarbete med Partido Popular, och med PSD-ledaren José Barroso som premiärminister. Sommaren 2004 blir Barroso ordförande för EU-kommissionen, och Pedro Sanatana Lopes blir ny premiärminister. Både han och regeringen kritiserar hårt för budgetstrul och dåligt samarbete ministrarna emellan, och presidenten, Jorge Sampaio, utnyttjar sin presidentmakt, upplöser parlamentet och utlyser nyval.

I valen, februari 2005, förlorar PSD och socialistpartiet/PS bildar en regering där nästan hälften av ministrarna är partipolitisk obundna, så också kulturministern Isabel Pires de Lima. Hon är litteraturvetare och författare och är kulturminister när Portugal fälls i EU-domstolen, den 6 juli 2006.

Den 26 oktober samma år fälls också Spanien och Portugal.

Pirater, analfabeter och brott mot mänskliga rättigheter

Under rättsprocessen mot Portugal har EU-kommissionen kallat portugiserna för pirater och analfabeter – något generaladvokaten **Eleanor Sharpstone** påpekar och reagerar mot: Kommissionens språkbruk är oacceptabelt, skriver hon i en kommentar.

På den sjätte Internationella PLR-konferensen i Berlin 2005, låter EU-kommissionens representant förstå att nu ska det tas tuffare tag och rensas upp i det kultur- och socialpolitiska träsket. En representant från ett belgiskt "collecting society" (organisation som inkasserar pengar, t.ex från bibliotek till

rättighetshavare) anklagar Danmark för att bryta mot de mänskliga rättigheterna, eftersom inte alla författare inom EU-området får ta del av den danska bibliotekssättningen.

Juristen från det danska kulturdepartementet påminner EU-kommissionen om 92/100-direktivets historia, och ber om respekt för begrepp som mänskliga rättigheter. Sveriges Författarförbund hävdar att Kommissionen begår ett allvarligt misstag när den behandlar offentliga bibliotek som om de vore kommersiella varuhus.

2005-2006 är tonläget rätt högt i PLR-debatten.

Efter EU-domarna 2006 går Spanien och Portugal olika vägar. Spanien ändrar, 2007, i sin lagstiftning så att endast skolbibliotek och bibliotek i kommuner med mindre än 5.000 invånare undantas från betalningsskyldighet. Något EU-kommissionen accepterar, genom att ge ett "classement" i december 2007.

Portugal ändrar också i lagstiftningen, men enligt den portugisiska lagändringen, från april 2008, är det endast arkiv och museer som är betalningsskyldiga. Alla offentliga bibliotek, folk- skol- och universitetsbibliotek, är undantagna från skyldigheten att betala.

EU-kommissionen accepterar också detta, i ett classement från maj 2008.

Harmonisering fullfört

I september 2008 kommer EU-kommissionen med en rapport om det europeiska PLR-direktivet. Här berättas om domar som dömts och classement som givits, också till de skandinaviska länderna. Kommissionen har lagt ner processerna, och har heller inget nytt på gång vad gäller Public Lending Right. Kommissionen har gjort sitt, och anser att resultatet är en harmonisering av PLR och offentlig utlåning i Europa.

The last few years have seen Member States amend their legislation to comply with the requirements of the Directive. This has resulted in a more harmonised system of public lending in the EU.

Den femte Europeiska PLR-konferensen, i september 2008, ber på nytt EU-kommissionen om tuffare

tag, framför allt mot Portugal, Italien, Grekland, Cypern, Ungarn och Rumänien.

Men EU-kommissionen verkar inte längre lyssna på den Europeiska PLR-konferensen, och i september 2009, när den portugisiska författarföreningen SPA bjuder in EU-kommissionen till den åttonde Internationella PLR-konferensen, svarar Kommissionen att det inte är någon idé att den kommer, eftersom det nu inte händer något på PLR-området.

Den åttonde Internationella PLR-konferensen

Den åttonde Internationella PLR-konferensen är i Lissabon 23-25 september 2009. Värdskap är SPA-Sociedade Portuguesa de Autores, och vi håller också till i deras hus. På husfasaden berättar en banderoll att SPA nu har tjänat kulturen i hela 84 år. SPA grundades 1925, och är nästa lika gammalt som PCP, Partido Comunista de Portugal, som grundades 1921 och är det enda politiska partiet med en historia som går tillbaka till tiden innan Salazar-diktaturen.

Inne i SPA-huser, i möteslokalen, är väggarna klädda av texter och bilder som berättar om författaren och kommunisten **José Carlos Ary dos Santos** (1937-1984) liv och gärning. Ary dos Santos – Poesins kraft, heter utställningen som kommit till i samarbete mellan bland annat SPA och PCP, två organisationer Ary dos Santos var verksam i. Han var starkt politiskt och socialt engagerad, både innan och efter Nejlikerevolutionen 25 april 1974, och han verkar ha varit en mycket allsidig ordarbetare. Poesi, men också reklamtexter, och ett av hans mest kända dikter: *As portas que Abril Abriu* – Dörrarna som april öppnade – i uppförstorad handskriftversion.

Jag undrar hur Ary dos Santos förhöll sig till sina texter – och till upphovsrätt och fria bibliotekslån. Hade han velat ha betalt enligt PLR-direktivet – som SPA vill. Eller hade han sällt sig till författare som **José Saramago** och protesterat mot betallån i biblioteken.

I Spanien har La Plataforma mot betallån i bibliotek (som är en fortsättning på det som började i Guadalajara 2004) haft ett bra samarbete med såväl

biblioteksbrukare som författare, och det är en av La Plataformas protestlistor som Saramago skrivit under på.

Här i Portugal verkar relationerna mellan författare och bibliotek, eller rättare sagt: mellan författarorganisationen SPA och biblioteksorganisationen BAD, vara lite så där.

SPA har bjudit in BAD till konferensen, och har eget punkt på programmet om bibliotekariernas syn på PLR-direktivet. Men BAD kommer inte, och i stället får vi höra **Tony Durcan** från Newcastle City Libraries berätta om hur fint PLR fungerar i Storbritannien. Också där var bibliotekarierna till en början skeptiska, men nu inser alla att PLR är till glädje för såväl författarna som för biblioteksverksamheten.

Jag har inga skäl att tvivla på det Tony Durcan säger, men det brittiska PLR-systemet kom till 1979 och var, lika lite som de skandinaviska systemen, något EU-kommissionen tvingat på medlemsländerna.

1947 fick Norge både biblioteksersättning och bibliotekslag, och tillsammans har de varit viktiga verktyg för att driva en social kulturpolitik. Författarkollektivet får bättre möjligheter att skriva och bli lästa, också på små språk som norskan och samiskan. Folket-medborgarna får en reella möjligheter att läsa både inhemskt och utrikiskt, tack vara fungerande, tillgängliga gratis-bibliotek.

Bibliotek och biblioteksersättning ska göra det marknaden och upphovsrätten inte klarar av.

92/100-direktivet har upphovsrätten som utgångspunkt, och EU-kommissionens syfte med direktivet är att få den inre marknaden att fungera väl.

Bibliotekens och författarnas väl och ve är däremot inget EU-kommissionen bryr sig om.

Kulturens värde

Den åttonde Internationella PLR-konferensen skulle egentligen ha öppnats av kulturministern, **José António de Melo Pinto Ribeiro**, men han har gett återbud med hänvisning till parlamentsvalet tre dagar senare, den 27 september 2009.

Så i stället för ett öppningstal av en socialistisk/PS kulturminister, född 1946 i Mozambique och utbildad till jurist i Lissabon 1964-69, får vi en föreläsning av filosofiprofessor **José Barata-Moura**. Han har ett förflutet som EU-parlamentariker, men också som sångare och författare till sångtexter, och sedan mitten av 1970-talet har han spelat en framträdande roll i det kulturella och politiska livet i Portugal.

Han håller sin föreläsning på franska, som en hyllning till landet som skapade upphovsrätten, och han leker med begreppen bruksvärde och bytesvärde i förhållande till kulturens värde. Och han gör det med citat från Adam Smith, Karl Marx och Aristoteles.

Han avslutar med att säga ungefär så här:

Vad gäller den offentliga lånerätten och gratis utlån av kulturella ägodelar som inte är förbruksvaror, så är lösningen självklart inte att söka i fickorna hos de omedelbara användarna och direkta förmånstagarna utan, tycks det mig, hos dem som, i ett institutionellt perspektiv och i de olika organisatoriska delar som finns i våra samhällen, innehar det kollektiva överinseendet.

Jag tror det betyder att José Barata-Moura anser att författare/rättighetshavare ska få betalt när deras böcker lånas ut på biblioteken, men att betalningen inte ska komma direkt från låntagarna utan från stat och kommun.

Portugal-Spanien

Från stat och kommun var det tre kulturbyråkrater som förklarade och försvarade den portugisiska PLR-hållningen: **Nuno Gonçalves** från det portugisiska kulturdepartementet och **Antonio Carvalho** och **Catarina Coelho** från kulturnämnden i Cascais, en grannkommun till Lissabon. Här ett försök att sammanfatta något av deras gemensamma argumentation:

PLR-direktivet är ett EU-påfund, och har ingen internationell acceptans. Det finns inte med varken i WTO/TRIPS (Världshandelsorganisationen/Trade related Aspects of Intellectual Property Right-IPR) eller

i WIPO (World Intellectual Property Organisation)

I själva 92/100-direktivet är det heller inget som säger att direktivet måste tillämpas på offentliga bibliotek. Tvärtom finns det paragrafer som öppnar för att göra undantag, och det är först 2002 som EU-kommissionen hävdar att meningen med direktivet är att det ska omfatta offentliga bibliotek.

Idag verkar det inte finnas något intresse, varken internationellt eller från EU-håll, för att driva frågan.

Den portugisiska lagen undantar heller inte alla bibliotek. Ungefär 5-10 procent av de portugisiska biblioteken är betalningsskyldiga, och bollen ligger nu hos SPA. Det är SPA som nu bör komma med förslag till hur pengarna ska krävas in.

Mot detta invänder **Vanda Guerra** från SPA att de 5-10 procenten utgörs av museer och arkiv vars utlån är rätt begränsat. I och för sig har Goethe-institutet hört av sig och undrat vem man ska betala till, men SPA tycker det är lite absurt att konstruera ett nationellt system för att kassera in pengar från Goethe-institutet.

SPA är inte nöjd med sakernas tillstånd, och det är heller inte spanska CEDRO, fast Spanien numera har ett PLR-system. CEDRO ska kassera in pengar från spanska bibliotek/kommuner, men det går trögt. Motståndet är stort från såväl bibliotek som politikerhåll. CEDRO anser att de utsätts för obstruktion, och vill dessutom ha ett annorlunda system. Idag ska biblioteken betala 0.20 euro för varje bok de köper in. CEDRO vill ha betalt per boklån, och dessutom vill de att betalningen ska stiga i takt med utlåningen. För det tusende utlånet av en bok ska författaren inte ha 0.20 utan 20 euro.

CEDRO är missnöjd och La Plataforma än mer.

I samband med 2009-års IFLA-kongress i Milano, 23-27 augusti, arrangerade PLR-motståndare ett

öppet möte om PLR-direktivet och IPR-utvecklingen allmänt.

En av inledarna var **Blanca Calvo** från La Plataforma, som gav en spansk historik samt förslag till vad som nu bör göras, framförallt på EU-nivå.

Petitioner och resolutioner

Det spanska PLR-motståndet har varit offentligt, omfattande och allsidigt. Många har deltagit, både

spektakulära sammankomster och fantasifulla aktioner.

an har riktat sig till makthavare och beslutsfattare och man har samtalat och samarbetat på gräsrotnivå.

Nu verkar man prioritera ett lobbyarbete riktat mot EU-institutionerna, och det är en utveckling som avspeglar sig i Educación & Biblioteca, en tidskrift som dokumenterat PLR-frågan. Intressanta artiklar och spännande reportage har nu ersatts av notiser om

författare och biblioteksbrukare, politiker och bibliotek. Man har skrivit petitioner och resolutioner, analyserat, diskuterat, haft

spanska kommuner som säger nej till PLR och skickar sina resolutioner till EU.

I samband med att Spanien är EU:

s ordförandeland januari-juli 2010, har man bett den spanska regeringen lyfta PLR-frågan och arbeta för att få direktivet upphävt, och man vill också ha upp det i EU-parlamentet.

Det socialistiska regeringspartiet PSOE har avvisat det hela med hänvisning till att i Spanien är det inte biblioteksbrukarna som betalar PLR-avgifter.

Ana Miranda, från Bloque Nacional Galego, lovade ta upp PLR-frågan i EU-parlamentet, förutsatt att hon blev invald. Det blev hon inte, och **Christian Engström**, från det svenska Piratpartiet, som blivit EU-parlamentariker, kom inte till det alternativa IFLA-mötet, dit han inbjudits.

La Plataforma verkar ha större framgångar med sin folkrörelseverksamhet än med sin lobbyverksamhet. Likväl prioriterar man nu det sistnämnda och många petitioner och resolutioner lär det bli.

Resolutionsmakeri är ju annars något den Europeiska PLR-konferenser varit mästare på, fast nu har det spridit sig också till den Internationelle PLR-konferensen, och på den åttonde konferensens tredje dag presenterades hela två resolutioner.

Båda är snarlika Europeiska PLR-resolutioner, men särskilt den ena, som tar utgångspunkt i den grekiska situationen, går några steg längre vad gäller upphovsrättsfundament, högt tonläge och hotfulla formuleringar.

Vad man kräver av den grekiska regeringen är att den ska förbjuda biblioteken att äga böcker. Istället ska biblioteken hyra böcker via ett licensavtal som kan säkra rättighetsägare, grekiska såväl som europeiska, en lämplig och tillräcklig ersättning – *obtaining a license for all public lending activity in Greece and compensating adequately the rightholders, both Greek and European*.

I femton år har grekiska författare och förläggare lidit, i femton år har deras grundläggande

upphovsrättigheter kränkts – *Greek writers and publishers, who have been suffering during the last fifteen years from the infringements of their fundamental copyrights*.

Nu kräver de sin rätt, och påminner om att de som bryter mot EU-lagstiftningen kan drabbas av hårda sanktioner från EU-kommissionens sida – se bara hur det gick för Belgien och Spanien – *severe sanctions may be imposed by the European Commission, just as it happened in Belgium and Spain cases*.

Belgien var det första landet som dömdes i EU-domstolen (i samband med 92/100-direktivet) men precis som i det spanska fallet är upphovsrättsägarna, representerade av ett "collecting society" (Reprobel) inte nöjda med det praktiska resultatet, och de känner sig motarbetat av såväl bibliotek som politiker.

Den 30 september skickar SPA de lätt korrigerade resolutionerna till alla som deltagit i konferensen. Man konstaterar att de redan antagits enstämmigt på konferensen, men ber nu deltagarna underteckna. Det danska och norska kulturdepartementet samt svenska Författarfonden och Författarförbundet undertecknar inte, men skickar alla ett svar till SPA. Det danska svaret är kortast: *The Danish delegation finds that the forum is an informal network, and we are not able to accede to the resolution*

Svaret från **Författarfonden** är det längsta. Det tar utgångspunkt i det faktum att Författarfonden är en offentlig myndighet och inte en organisation för författare/upphovsrättshavare. Författarfonden överlåter därför åt Författarförbundet att eventuellt underteckna resolutionen, men gör samtidigt en analys av innehållet i resolutionen och konstaterar att det inte är förenligt med det som idag är svensk biblioteks- och upphovsrättspolitik. Samtidigt

pekar Författarfonden på att EU-kommissionens PLR-politik handlar om att främja den inre marknaden, vilket inte nödvändigtvis är förenligt med författarnas intressen.

Försök till sammanfattning

Sedan våren 2008 har EU-kommissionen visat noll och inget intresse för PLR-direktivet. Det betyder inte att PLR-frågan är utagerat. Det finns andra aktörer som kan tänka sig att överta EU-kommissionens roll, till exempel IFRRO, International Federation of Reproduction Right Organisation. Den Europeiska PLR-konferensen, som inte haft någon konferens 2009, planerar en 2010 i Turkiet, och den Internationella PLR-konferensen planerar ett möte i Aten, eller i Bryssel, 2011.

PLR-direktivet är ett av många EU-direktiv som handlar om upphovsrätt, och EU är en av många aktörer vad gäller upphovsrätt/IPR. Google heter en av de andra aktörerna, och Googles digitaliseringsprojekt är troligen en av orsakerna till att EU-kommissionen lagt PLR-direktivet åt sidan och istället intresserat sig för det digitala europeiska biblioteket **Europeana**. Det verkar också som om arbetet med Europeana har fått EU-kommissionen att inse att upphovsrätten kan vara ett problem, och ett hinder för tillgänglighet.

Oavsett kvarstår frågan: Är det (fortfarande) möjligt att förena upphovsrätt med bibliotekspolitik.

För att svara på det tror jag vi behöver ett offentligt samtal som helt lämnat genren petitioner-resolutioner, och där PLR-konferenser och La Plataforma börjar prata med varandra, istället för att från vart sitt håll skicka petitioner och resolutioner till EU-institutionerna.

Göteborg, december 2009

När Pasternak fick Nobelpriset

Mats Myrstener

Nobelpriset i litteratur till Boris Pasternak 1958 innebar en personlig tragedi för författaren. Efter en fullkomlig hatkampanj från den sovjetiska regimen tvingades Pasternak avsäga sig priset, det medförde också att hans livskamrat sedan många år, Olga Ivinskaja och hennes barn senare skulle deporteras till Sibirien. Pasternak själv drog sig, fullständigt nedbruten, tillbaka till författarbyn Peredelkino, där han avled två år senare.

Boris Pasternak
(nr 2 fr v) , Sergei
Eisenstein (nr 3),
Lili Brik (nr 4) och
Vladimir Majakov-
skij (nr 5)

Fotograf:
Lev Borodulin

Bilden beskuren

Att ett nobelpris i litteratur inte alltid innebär personlig lycka för en författare finns många vittnessagor om. Harry Martinson drevs av en illvillig svensk kritik till självmord, och Doris Lessing lär ha sagt att hon önskade att hon aldrig fått priset. Men för få författare innebar det en sådan katastrof som för Boris Pasternak.

Hans kista bars ut från huset i Peredelkino av två sedermera berömda dissidenter, Andrej Sinjavskij och Jurij Daniel. Översättaren Hans Björkegren, som var närvarande vid begravningen, berättar i förordet till Olga Ivinskajas självbiografi I tidens våld. Mina år med Pasternak att den svenske journalisten Ingemar Lindmarker träffade Pasternak strax före hans död.

I maj 1960 begav sig Lindmarker och Björkegren till Peredelkino, för att försöka få träffa Pasternak, men denne var då redan allvarligt sjuk. Begravningen var helt oannonserad, ändå hade tusentals människor sökt sig ut till den lilla byn utanför Moskva. Det vimlade av säkerhetsagenter och milismän, och vem som helst riskerade att bli arresterad.

Det som störde Olga Ivinskaja mest var påflugna så kallade "journalister" vid begravningen, i själva verket sovjetiska agenter som klätt ut sig till utländska "korrespondenter". Ivinskaja, Pasternaks älskade sedan fjorton år, med vilken han levde utomäktenskapligt, utsattes för skamlösa och föraktfulla blickar från begravningsföljet. Enligt sovjetpropagandan hade hon "förhäxat" Pasternak, hon kallades "hora" och "lycksökerska".

Den siste romantikern

I och med Pasternaks död försvann den, som Bengt Jangfeldt kallat honom, siste "romantikern" i rysk litteratur. Det var en romantik, där kärleken mellan man och kvinna, mellan människa och människa, för Pasternak stod som det högsta åtråvärda, en romantik som kanske tillhörde en förkommunistisk tid, och som inte skulle återkomma i rysk litteratur under många, många år. Konflikten kärlek-plikt är också mycket aktuell för Alexandra Kollontaj i berättelserna Arbetsbiens kärlek.

Priset gavs i första hand för den stora romanen Doktor Zjivago, en idag ganska trögläst och stundtals rapsodiskt ihopsatt krönika över läkaren Zjivago och hans kärlek till Lara Guichard, verklighetens Olga Ivinskaja. Men Pasternak var i Sovjetunionen ett stort namn långt före publiceringen i Italien 1956 av Doktor Zjivago. Han tillhörde den stora generation i rysk poesi från 1910-talet, en generation som var beryktad i Ryssland 1917 och vars poesi lästes och reciterades överallt, inte minst bland de unga.

Av 1910-generationens berömda poeter fick många ett tragiskt slut. Majakovskij sköt sig 1930, Osip Mandelstam, Pasternaks gode vän och diktarkollega, dog i ett sovjetiskt arbetsläger 1938. Marina Tsvetajeva levde många år i Paris med sina barn, men återvände dumt nog till Sovjetunionen 1939, där hon genast utsattes för regimens illvilja och förföljelse. Hennes make hade enrollerats som sovjetisk agent, och hon begick, fullständigt nedbruten, självmord 1941.

Den andra stora kvinnliga poeten, Anna Achmatova, tvingades hålla en låg profil, hon överlevde utrensningarna och dog 1966, 77 år gammal. Under slutet av sitt liv bidrog hon till att rädda en annan rysk nobelpristagare, poeten

Joseph Brodsky, undan sibiriskt fängelse. Han tvingades emigrera sex år efter Achmatovas död.

Den kanske störste av generationens poeter, Aleksander Blok, dog 1921, bara 41 år gammal, desperat och besviken över revolutionens utveckling. Marina Tsvetajeva har ägnat honom några av sina finaste dikter.

Pasternak debuterade 1913, men slog igenom med diktsamlingen Livet, min syster fyra år senare. Den publicerades, efter vissa justeringar, 1922, tillsammans med den fina barndomsskildringen Ljuvers barndom. Under 1920-talet publicerade han bland annat två längre dikter, Löjtnant Schmidt, och Spektorskij, och därefter prosaboken Lejdebrev, påverkad av Majakovskijs självmord. Han hade stöd från främst Gorkij och Bucharin. Efter Gorkijs död 1936, och Bucharins avrättning två år senare hamnade han ofelbart i den absoluta farozonen inför Stalins misstänksamhet, han kallade honom "den där molnpoeten" (med syftning på en berömd längdikt av Majakovskij, Ett moln i byxor).

I ett berömt telefonsamtal 1934, som återges i Olga Ivinskajas bok om Pasternak, ringer Stalin personligen upp författaren, främst för att få honom att säga något ofördelaktigt om Osip Mandelstam, som då arresterats. Det finns många versioner om vad som verkligen sades, som jag ska återkomma till

Under 1930-talet hade Pasternak mest ägnat sig åt översättningar, av bland andra Shakespeare och Goethe. Det var knappast några författare som stod högt i rang bland koryféerna i sovjetiska författarförbundets korridorer. Han blev mycket bestört när han fick höra vännen Mandelstam recitera niddikten om Stalin, "Bergsbon i Kreml", med fingrar "feta som daggmask", och ord "som blytunga lod", med en mustasch som "kryper av kackerlacksskratt", och dekret "smidda som hästskor".

Natten till den 14 maj 1934 arresterades Mandelstam i närvaro av vännen Anna Achmatova. Hon mindes hur grannen, poeten Semjon Kirsanov i lägenheten bredvid spelade hawaii gitarr under hela lägenhetsvisitationen, "jamande som en katt". Niddikten hittades inte, Mandelstam hade klokt nog aldrig nedtecknat den på papper.

Stalin ringer upp

Strax efter Mandelstams arrestering ringde Stalin en natt till Pasternak. Enligt Ivinskaja skulle telefonisten i andra ändan av linjen först ha sagt: "Kamrat Stalin vill tala med er", varvid Pasternak blev blek och såg ut som fallen från skyarna. Stalin duade honom, vilket han alltid gjorde på sitt "bondska" vis, skriver Ivinskaja, och han undrade först vad man sade "i författarkretsar" om Mandelstams arrestering? Pasternak flöt nervöst ut i filosofiska resonemang om de onda tiderna, där ingen visste något, och ingen vågade säga något.

Det var tyst i telefonluren en stund, innan Stalin yttrade: "Näja, men säg mig nu vad du tycker om Mandelstam? Vilken inställning har du till honom som poet?"

Pasternak började harklande förklara sig med att han och Mandelstam tillhörde helt olika "litterära skolor". "Vi har inga beröringspunkter". "Vi sysslar bara med att bryta ned de gamla versformerna, men han tillhör mer den akademiska skolan".

Tyst i andra ändan, innan Stalin föraktfullt ska ha slutat:

”Där ser man, du klarar ju inte ens av att försvara din kamrat.”

Pasternak insåg snabbt sitt nederlag, försökte ringa upp Stalin i Kreml, men möttes bara av telefonistens kylslagna ”Kamrat Stalin är upptagen”. Pasternak ska ha förlorat fattningen helt och i ett anfall av extrem ruelle författat ett hatbrev till Stalin, som han sedan slängde.

Stalins version av samtalet, sedan både Pasternak och Achmatova försökt lägga sig ut för Mandelstam, var att han frågat Pasternak ingående om han var Mandelstams ”vän” och varför han inte vänt sig direkt till Stalin eller författarförbundet om hjälp, för Stalin hade redan bestämt att ”ompröva fallet”? Pasternak ska ha svarat undanludande, uppenbarligen mycket rädd för att bli komprometterad med den berömda niddikten, som han trodde att Stalin läst.

En tredje version finns, av Mandelstams hustru Nadezjda. Både hon och Pasternaks hustru Zinaida hatade hans romans med Olga Ivinskaja, Zinaida ska enligt Olga ha yttrat om Pasternaks söner att de ”mest av allt älskar Stalin – och sen sin mamma”. Nadezjdas version går helt i linje med Stalins.

I kampanjen mot Pasternaks nobelpris utnyttjades också telefonsamtalet med Stalin 1934. Då hette det att Pasternak ”förrätt” sin poetvän och fejt lämnat honom i sticket.

Mandelstam förvisades till Vornezj, och ska ha skrattat åt Pasternaks tafatta försök att rädda honom. Och när Pasternak intervjuades av den tjeckiska journalisten Maslennikova i samband med nobelpristillkännagivandet, framkommer en helt ny version. ”Vad vill ni egentligen tala med mig om?” ska Stalin med en gäspning tillslut ha frågat under det nattliga samtalet. ”Om allt möjligt. Om liv och död” svarade Pasternak. ”Kanske vi kan göra det någon gång, över en kopp té?” slutade diktatorn muntert och la på luren.

Den ”sedeslöse” Pasternak

Pasternak utsattes för allt starkare kritik från sovjetiska media efter kriget, inte minst anklagades han för ”sedeslöshet” efter som han hade en mer eller mindre officiell älskarinna utanför sitt äktenskap. Det var inte idealbilden av den sovjetiska familjen regimen ville visa upp. Men den verkliga orsaken var naturligtvis en annan: Pasternak var ett av de största litterära namnen i Sovjetunionen. Olga Ivinskaja har beskrivit hur han, som dessutom var lång och stilig med många kvinnliga beundrarinnor, träder in på förlaget Novy Mirs röda matta 1946, beledsagad av förlagschefen som en kung. Olga blev omedelbart förälskad i den tankspridde men charmige Pasternak, och förhållandet var snart ett faktum.

I november 1957 kom Doktor Zjivago ut på italienska på det radikala förlaget Feltrinelli. Dit hade den smugglats genom sändebud. Reaktionen i Moskva blev upprörd, särskilt som ingen läst boken utan fått den relaterad

muntligen, och detta tilltog när det också började ryktas om att författaren skulle få nobelpriset i litteratur. Det sovjetiska författarförbundet skräddade inte orden: ett gement förräderi mot författarförbundets kollektiv, en ”dolkstöt i Rysslands rygg”.

Ändå är kritiken av kommunismen i boken snarast mild, de största grymheterna i kriget som beskrivs begås av de vita soldathoparna. Men det räckte för att en förföljelsekampanj skulle starta. Om Pasternak trott att tövädret efter Stalins död 1953 även innefattade kulturens område, så hade han i sin naivitet trott helt fel.

I slutet på oktober skickade han ett telegram till sekreteraren Anders Österling där han skrev att ”med hänsyn till den innebörd, som denna utmärkelse tillagts i det samhälle jag tillhör, bör jag avstå från det oförtjänta priset.” Priset borde enligt sovjetiska myndigheter hellre ha gått till den mer rättrogne Michail Sjolochov (Sjolochov fick priset 1965).

Samma dag skrev Pasternak ett brev till partiets centralkommitté där han meddelar sitt beslut att avstå från priset. En av förhoppningarna, skriver han, är att Olga Ivinskaja ska återfå sitt gamla arbete på förlaget Novyj Mir, som hon avskedats från.

Den i många sammanhang blåögde romantikern Pasternak drevs snart i döden av den utfrysning som han bestods i Sovjetunionen efter affären med nobelpriset. Olga arresterades omedelbart efter Pasternaks död i maj 1960. Och doktor Zjivago kom inte ut på ryska förrän 1988.

På alla porträtt framstår Pasternak som både finlemmad och grovhuggen, en grovt huggen kejsare i marmor med drömmande blå ögon. Men under den statuariska ytan dolde sig ett känsligt intellekt som lätt sattes i rörelse. Han visste, liksom alla sovjetiska intellektuella, att Stalins fönster i arbetsrummet lyste nätterna igenom. Dmitrij Sjostakovitj skriver om hur han när som helst på natten med skräck kunde vänta på ett samtal från diktatorn, som gärna ringde upp sina ”konstnärer” mitt i vargtimmen.

På 1920-talet hade Pasternak en brevskrivarromans med en annan stor rysk poet, Marina Tsvetajeva. När hon begick självmord 1941 hade kollegan in i det sista försökt hjälpa henne. Han tillägnade henne en av sina vackraste dikter, ”Med ens yr snö där kullerstenen skådats”, som är ett anagram på hennes namn. Och i en annan av Tsvetajevadikterna heter det, med en tydlig anspelning på konstnärens flykt undan tidens grymheter: ”Han borde diktlik glida in i seklers natt”.

Vilket han också gjorde, 1958 års nobelpristagare i litteratur Boris Leonidovitj Pasternak. Hans liv med Olga var, som den ungerske litteraturforskaren György Dalos skrev 1999, ”en roman i sig”.

Löftesrikt 2010:

1. Brunnsvik satsar stort på kultur och humanism

Brunnsvik, arbetarrörelsens välkända folkhögskola, har under ett antal år brottats med nedskärningar och minskad verksamhet men nu görs en storsatsning på kultur. Tanken är att bygga upp ett Kultur och MediaCentrum samt profilera skolans humanistiska och kulturella kurser. Redan nu finns en Allmän linje som hösten 2010 får en humanistisk och politisk påbyggnad. Läs- och skrivutvecklingskurserna förstärks och det kommer att bli behörighetsgivande linjer för dyslektiker på olika nivåer. Nytt nästa år blir två humanistiska behandlingslinjer samt en spännande konstlinje med inriktning på bl a performance och undersökande formgivning. Till den knyts flera av samtidens mest aktuella unga konstnärer. En stor nyhet som också beslutades vid folkhögskolans styrelsemöte 15 dec är att Motala musikpedagogiska linje flyttas till Brunnsvik och då också förstärker och samarbetar med den Musiklinje som i höstas startades i samarbete med BoomTown **(Christina Garbergs-Gunn)**

2. EU + Turkiet= positiv multikulturell integration

Perry Anderson: The new old world. Verso. 561 s.

Författaren är en välkänd historiker, verksam i Californien, och en känd vänsterintellektuell. I detta monumentalverk ser han på Europas utveckling från feodalstat till Europeisk union, och spekulerar i hur utvecklingen kommer att te sig om Turkiet, ett islamskt land, skulle bli medlem. Anderson förordar integration, och tror att både Europa och Turkiet skulle vinna på ett närmare samarbete. Han pekar på det stora inslaget av invandrare i Europa, i länder som Italien, Frankrike, Storbritannien och Tyskland. EU skulle kunna bli lika mångkulturellt som USA, och Anderson tror att den utvecklingen bara har börjat. **(Boktips från Mats Myrstener)**

3. Nyårslöften inför 2010!

Jag tänkte tipsa om vilka nyårslöften man kan lova sig själv att följa under nästkommande år.

Jag lovar att:

- * vara en flitig biblioteksbesökare och låna, låna och sedan låna lite mer på mitt lokala bibliotek.
- * inte kasta bort min röst under det kommande valet på en höger som hotar allt vad allmänningar heter med sin privatiseringsiver eller en tandlös socialdemokrati som parkerat i mitten utan politiska visioner bortom nästa SI-FO-undersökning.
- * läsa Naomi Kleins Chockdoktrinen och Beverly Silvers Forces of labor
- * starta en proteststorm om mitt lokala bibliotek hotas av nedläggning
- * citera Karl Marx minst en gång i månaden
- * demonstrera mot nedskärningar och för en utbyggnad av välfärden
- * ge ett godisregn i present till bibliotekarierna och assistenterna på mitt lokala bibliotek
- * vägra vara tyst och knyta handen i fickan utan istället organisera mig

Kristian Schultz

måndag 28 december 2009 på bisbloggen

Biblioteksböcker och biblioteksmänniskor

En personlig dekonstruktion av biblioteksboken

Johan Abrahamsson

Jag har lånat en bok, och den ligger framför mig på skrivbordet. Så här kan den beskrivas: Den har en framsida, en baksida, en bokrygg, och mellan pärmarna finns boksidor med bilder och text. Men det är ingen vanlig bok, för den är lånad på ett bibliotek, och det syns.

Jag kan tycka om en boks tyngd, en tyngd som gör att den vilar skönt i handen. Andra böcker väger ingenting, eller i alla fall mindre än man väntar sig. Ibland är det en boks vikt som avgör om jag börjar läsa den, eller om jag avstår. Av samma anledning kan en boksamlare älska böcker utan att läsa dem. Han tycker i så fall om böcker som föremål, inte som litteratur. Men är motsatsen möjlig, att man tycker om litteratur utan att tycka om böcker?

En roman består av en litterär text skriven av en författare. Denna text materialiseras i form av en bok, och i den formen möter den sin läsare. Texten är inte längre naken, den har fått sina pärmar, sin titel, sitt omslag... Den franske litteraturvetaren Gerard Genette menar att texten presenteras i denna form "in the usual sense of this verb but also in the strongest sense: to make present, to ensure the text's presence in the world". (Paratexts, 1997, s.1)

Hur texten presenteras påverkar naturligtvis hur den blir läst. Innan du börjar läsa har boken redan gett dig sinnesintryck, förväntningar, förståelse, associationer. Då man förändrar en boks utseende förändrar man därför den litterära textens mening. Varje ny upplaga är en ny tolkning.

Framför mig på skrivbordet ligger alltså en bok. Den är lånad på bibliotek och det syns. Biblioteksböcker liknar inte andra böcker. Innan en bok ställs upp i bibliotekshyllan genomgår den en rad förändringar. Detta sker hos bibliotekstjänst, sambindningscentralen, men också på biblioteken. Där binder man om böcker, plastar in pärmar, tillför streckkoder och kategoriseringsnummer. Detta förändrar bokens identitet – den blir en biblioteksbok. Alla kan skilja en biblioteksbok från andra böcker. Dess kännetecken är så påtagliga att det direkt syns på en bok att den kommer från ett bibliotek.

Då jag på antikvariat stöter på en biblioteksbok känner jag mig lite illa berörd. Jag tror egentligen inte att boken är stulen, den kan ju mycket väl vara utgallrad. Men boken hör inte hemma där, i bokhandeln. Biblioteksboken är så starkt kopplad till sitt sammanhang att den utanför biblioteket blir ett monster. En sådan bok tappar också i ekonomiskt värde. Vem vill äga en biblioteksbok? Själv äger

jag flera. Men dessa böcker har jag en speciell relation till. Jag behandlar dem inte som mina andra böcker, och jag värdesätter dem inte på samma sätt. Att det är biblioteksböcker kommer jag aldrig riktigt ifrån.

Man kan fråga sig vad en biblioteksbok är. Karaktäristisk är den tjocka pärmen, med en vävtad struktur, ofta i en kraftig färg. Denna pärm är slitstark men ersätts allt oftare av en inplastad originalpärm. Kanske har den traditionella bibliotekspärmen blivit omodern.

Ett annat kännetecken är bokryggen. Biblioteksböckernas bokryggar har ett standardiserat utseende, samma enkla typsnitt och samma information: titel, författare, klassifikationskoden, och möjligen ett årtal. Förlagsnamnet, som annars brukar finnas på bokryggar, faller däremot bort. Bokryggen speglar alltså hur boken förflyttat sig från ett sammanhang till ett annat, från bokmarknaden in i biblioteket.

Denna resa fortsätter, för varje biblioteksbok har dessutom en etikett fäst på baksidan. Etiketten har ett karaktäristiskt utseende med en sifferkombination och en optisk streckkod. Koden är bokens kontakt med datasystemet och bakom denna etikett kan man också finna magnetremsan. Remsan kontrollerar att boken registreras då den flyttas från biblioteket. Med koden och magnetremsan blir boken en del av en större helhet. Den är inte ett enskilt oberoende objekt, utan en del av biblioteket och dess katalog. Man kan också lägga märke till kodens placering, för det är inte bokens utseende som avgör denna placering utan maskinen som ska avläsa streckkoden. Därför hamnar koden ibland olyckligt så att den täcker en bild eller delar av baksidestexten.

I denna inventering av biblioteksbookens kännetecken, vill jag slutligen nämna de stämplor som biblioteken mer eller mindre okänsligt trycker i sina böcker. Boken framför mig har tre sådana stämplor: en på första uppslaget, en på sista uppslaget, samt en på titelsidan. Minst två av dessa stämplor är överflödiga.

Hur ska man förstå denna förvandling och denna behandling? Vilken funktion har dessa ingrepp och vad blir konsekvenserna av att en bok blir en biblioteksbok?

Biblioteksböcker ska hanteras på ett särskilt sätt. De måste kunna tåla transporter och flitig användning. Dessutom måste de vara tillgängliga i ett informationssystem, så att de är enkla att hitta och söka reda på i datorer och

i bokhyllor. Framför allt ska böckerna lånas ut, och därmed måste de kontrolleras så att de inte försvinner. Förändringarna av en bok syftar alltså till tre saker: slittålighet, kategorisering och kontroll.

Men vad går förlorat då boken förändras? Mest uppenbart är den estetiska och sinnliga kvaliteten hos boken. Ryggen standardiseras, skyddsplasten läggs över bokens omslag och döljer materialets struktur. Etiketter och koder klistras över omslag, bilder och texter. Stämplars placeras mitt på en titelsida. Detta skadar framförallt böcker som har en medveten estetisk utformning och böcker med bilder. Många barnböcker tillhör den kategorin, men det gäller också andra böcker, till exempel fotoböcker. I dessa fall kan bibliotekens tilltag upplevas som respektlöst, och vissa böcker blir förstörda.

Information går också förlorad. Det gäller sådant som täcks över av koder och stämplars. Denna information är inte alltid viktig men i många fall kan det vara störande för låntagaren (lägg märke till ordet – låntagare). Man ser halva ord och meningar, och blir då extra intresserad av att läsa just det som är dolt, just det lockar ens nyfikenhet.

Den sista förlusten är av ett annat slag. Bokens självständighet förloras, den blir en del av ett mycket speciellt sammanhang – biblioteket. På samma sätt som läroboken tillhör skolan, tillhör biblioteksboken en samhällsinstitution. Biblioteket är mer än en plats, mer än ett hus fyllt av böcker. Det är en mental och social inrättning.

Man kan tycka att biblioteksbokens kännetecken är små och bagatellartade. Det handlar ju om praktiska och nödvändiga kompromisser. Men sammantagna utgör de ett batteri av tecken som tillsammans talar om att en bok är en biblioteksbok, och alla kan vi tolka dessa tecken. De påverkar sedan hur man läser, men framför allt vilka som läser.

Biblioteksboken lockar de redan invigda, de som kan identifiera sig med institutionen. Då du läser en biblioteksbok blir du en del av biblioteket, dess värld och dess värden. Själv lånar jag mycket böcker och jag kan trivas i bibliotek. Däremot avskräcker kanske biblioteksboken nya grupper från att nå litteraturen. Att en bok är slittålig, kategoriserad och kontrollerad lockar få nya läsare. Men man kan konstatera att biblioteksboken finns, den tillhör en egen kategori av böcker, med sitt eget sammanhang, sin egen estetik, och sina egna läsare – biblioteksmänniskorna.

Artikelförfattaren är gymnasielärare i Lidköping

**Då jag på antikvariat
stöter på en biblio-
teksbok känner jag
mig lite illa berörd**

Många inlägg på bisbloggen

250 inlägg under 2009. Ibland t o m små diskussioner...

Som det här om TV-spel. Välkomna att skriva!

<http://bisbloggen.blogspot.com/>

torsdag 19 november 2009

Att köpa eller inte köpa - det är frågan

Vilka inköpskriterier bör biblioteken ha när det kommer till TV-spel? Det är en fråga som ofta ger vaga riktlinjer där man bedömer inköp från fall till fall. Mats Nordström från Malmö Stadsbibliotek gav till exempel följande svar i en intervju i Svenska Dagbladet 2006: ”– Vi har haft en diskussion från titel till titel. Bibliotekets policy är att inte ha något med överdrivet våld eller sexism, men det finns ingen klar definition”.

Samma inställning tycks råda i Göteborg. Jag tycker att definitionen på samma gång är för vid och alldeles för snäv. Låt mig förklara närmare.

Våld är i min mening inte det centrala problemet - våld kan fylla en funktion i en berättelse om det tillför något till handlingen. Självklart ska man inte köpa in spel såsom Manhunter 2 där spelet enbart går ut på att mörda på olika sätt. Men tyvärr verkar mediaansvariga i Göteborg dra öronen åt sig så fort det står en 18+ gräns på ett spel. Resultatet blir att målgruppen unga vuxna helt missas och att utmärkta spel, såsom skräckspelet Dead space, inte ingår i beståndet bara för att de innehåller våldsamma inslag.

Våld (läs: meningslöst våld) bör vara en variabel att ta i beaktande men betydligt viktigare är vilka politiska strömningar som framträder i ett spel. Ärkesexistiska spel som Rumble Roses, spel där USA-flaggviftandet tar sig osmakliga proportioner eller spel med rasistiska undertoner såsom Resident Evil 5 där man som vit hjälte huvudsakligen fightas mot sjuka, svarta afrikaner bör undvikas.

Kristian Schultz

Lennart W sa...

Intressant att få en diskussion om tv-spel. Jag är okunnig om genren och tveksam till spelens plats på bibliotek, men jag inser att tv-spel och bibliotek antagligen är en generationsfråga. På mitt (gymnasie)bibliotek kommer jag emellanåt på elever som spelar Counterstrike. Jag säger till dom att våra datorer inte är avsedda för det och (hittills) accepterar alla det. Om jag skulle pressas av dem var gränsen går för vilka spel man får spela skulle jag ha svårare att svara. Det prickskjuts ju i andra spel, men då är inte spelet realistiskt som Counterstrike. Än så länge nöjer jag mig med att reagera på att möta en skärmbild med en k-pist i förgrunden (styrd av eleven) som skjuter på en fiende.
den 22 november 2009 13:23

Mats M sa...

Jag är också mycket tveksam till TV-spel på biblioteket. Framtidens bibliotek kommer nog att se mycket annorlunda ut än dagens, men har TV-spel på biblioteken att göra, är det inte det skrivna (tryckta) ordet som ska värnas i första hand? Det kanske är en generationsfråga som Lennart säger, och vi gamla uvar som snart går i pension kanske får ta böckerna med oss när vi lämnar biblioteket. Det finns onekligen trender som pekar i den riktningen. Återkommer till frågan.
den 23 november 2009 01:26

Kristian S sa...

CounterStrike är ett tveksamt spel men inte pga. våldet som inte är utstuderat grymt eller detaljerat. Däremot är det problematiskt som berättelse - där goda soldater ställs mot hemska terrorister i en svartvit världsbild a la Bush d.y. Det finns fler spel på samma tema där kriget mot terror blir ett underhållande "är du inte med oss är du emot oss".

Som jag skrev i ett annat inlägg kan jag vara säga ja tack om jag ska välja mellan alternativen TV-spel eller böcker. Vi behöver båda för att utvidga bibliotekens roll som allmänning.
den 23 november 2009 13:47

Jakob sa...

Jag tycker du, Kristian, har en viktig poäng när du för fram berättelsen i tv-spel. För mig innehåller bibliotek både berättande och berättelser. Berättandet är oerhört viktigt, i synnerhet det skrivna ordet, men det finns också viktiga berättelser. Nu är jag ganska dålig på tv-spel, men jag ser inget som hindrar att man faktiskt skulle kunna berätta berättelser i den formen.
den 24 november 2009 12:39

Om det här är en revolution, vilka är de revolutionära?

Per Kristian Björkengs artikel om e-boksrevolutionen (omtryckt i bis nr 3/09: E-boksrevolutionen utmanar biblioteken) har väckt debatt i norska Bibliotekforum 8/09, där Anita Sandberg ifrågasätter Björkengs determinism. Teknologin blir den handlande kraften. Men det är människor som t ex Rubert Murdoch som är mäktiga krafter i omdaning! Det är kapitalistiska krafter som vill omdana kultur- och kunskapsresurser och skapa övervakning av fildelning, inskränka upphovsrätten osv. Detta sker med stöd av EU:s nyliberala mantra att marknaden skall avgöra. Men om den inte fungerar, om privat

egendomsrätt fungerar monopoliserande och egenmäktigt kan bestämma pris?

Genom DRM (Digital Rights Management) skapar man en knapphet på digitala resurser, som annars skulle räcka till alla – till skillnad från t ex en analog bok. I själva verket är DRM en sorts censur som inte har stöd hos en stor del av befolkningen hävdar Sandberg med stöd av Lawrence Lessig. Lagstiftningen bör ändras och komma mer i överensstämmelse med den delningskultur som brukarna önskar och tekniken möjliggör.

Till skillnad från Björkeng så tror inte Sandberg på en framtid med helt fritt tillgängliga böcker och att biblioteken blir överflödiga i sin nuvarande form. Hon tror snarare på mikrobetalningar och abonnemangssystem och att bibliotekens tjänster inte får konkurrera med det kommersiella utbudet. Kanske är framtiden nationella licenser och en utvidgad inköpsordning.

Det er mulig at vi en dag vil få ikke-ekskluderende og DRM-fri tilgang til e-bøker, og det er mulig at vi som bibliotekarere underveis i prosessen vil bidra til å overflødiggjøre oss selv som profesjon og institusjon. Men vil vi ikke da kunne gratulere oss selv med å ha gjennomført det mest vellykkede profesjonsprosjektet i historien? For vi gir oss vel ikke for det?

<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=2237>

Norska regeringen vill ha en stor digital allmänning

Frode Bakken knyter också an till Björkengs artikel och tar i "Blir det noe igen for bibliotekene?" - Bibliotekforum 9/09 - upp den norska regeringens digitaliseringsrapport, som betonar att norska staten både skall finansiera och styra:

"(förra kulturministern Trond) Giske har i løpet av sin statsrådsperiode skapt en ny politikk på bibliotekområdets digitaliseringsfelt: Alle i Norge (her burde det vært alle i hele verden – men dette er ikke viktig) skal gratis ha tilgang til alt materiale som er falt i det fri og alle skal ha gratis tilgang til rettighetsbeskyttet materiale – staten betaler."

Bakken oroar sig inte för bibliotekens framtid:

"Ingen kan i dag vite hva som blir igjen av det offentlige biblioteksystemet i åra som kommer (her ser vi bort fra Nasjonalbiblioteket som i denne sammenheng ikke er et bibliotek men en kulturarvinstitusjon). Da er det ekstra spennende og inspirerende at statsråden er nytenkende og prinsipiell i sin politikk. Bibliotekene vil uavhengig av digitaliseringen fortsette å være viktige i den grad de blir brukt i stort omfang. Politisk kan det ikke være diskutabelt at dette er viktige og betydelige institusjoner både for kunnskapsspredning i samfunnet, kulturformidling, for støtte til demokrati og ytringsfrihet og som viktige møteplasser og læringsrom i samfunnet."

<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=2243>

För vidare läsning:

St.meld. nr. 23 (2008–2009) Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid

St.meld. nr. 24 (2008–2009) Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv

(båda finns som pdf på nätet)

Högerextremt ungerskt kulturklimat

”Låt oss gå in i biblioteken i grupper...”

I SvT:s kulturnyheter 5 nov togs den högerextrema frammarschen i Ungern upp. I skottgluggen finns en rad ungerska författare som Spiró, Konrád, Nádás, Esterházy och Bächer. De är, enligt Adam Pozsonyi ”smutshögar och nollor som våra fosterlandsförrädare till medier på alla sätt propagerar för.” Till slagorden ”Spiró - varböld, Konrád - förbannelse, Nádás får mig att spy!” ska sedan kommandotrupperna ”marschera och inleda en helig, hjältemodig kamp för renandet av det ungerska andliga livet.” Ironi eller satir? Det tycker inte Peter Nádás.

Det tycker heller inte en företrädare för Österrikes motsvarighet till BiS, KRIBIBI. Heimo Gruber skriver i ett brev 27 november i föreningens e-gruppsslista:

I den ungerska veckotidningen Magyar Demokrata (Nr.43/2009) uppmanar Adam Pozsonyi i sin artikel ”Auf in den Kampf” (Ställ upp i kampen!) till en koncentrerad bokförstörelse och skriver bl a:

”... Låt oss tala klartext. Ungerns andliga liv är sedan länge under främmande herravälde, men så mycket var inte ens resterna av det ungerska tänkandet eliminerat ur det allmänna tänkandet ens under den mörkaste tiden under 1900-talet som det är idag. När nu vår politiska och andliga elit är främmande, så måste vi handla såsom våra hjältemodiga förfäder när vårt land genom Trianonfördraget stympades. Låt oss grunda små kommandogrupper. Låt oss gå in i biblioteken i grupper om tre eller fyra personer och stjäla och förstöra cancersvulsten från de vänsterliberala fosterlandsförrädarna och smaklösheten. Om det är svårt att smuggla ut exemplar river vi ut sidor, klottrar vi och oskadliggör denna skyddade, fosterlandslösa skit, som våra fosterlandsförrädiska medier på alla sätt propagerar för. På så vis skall dom inte kunna fortsätta sitt andliga förnekelsearbete. Denna uppgift skall inte underskattas. Världens öde kommer att avgöras på det andliga planet och det är inte likgiltigt hur vår ungdom – vars antal hela tiden sjunker – själsligen förgiftas. Och vad de ger vidare till nästa ännu inte födda generation...!” Se vidare: <http://pusztaranger.wordpress.com/2009/11/01/rechter-kulturkampf-in-ungarn-zensur-und-bucherverbrennung>

Tidskriften Magyar Demokrata står nära det nationalkonservativa partiet FIDEZ, som med stor sannolikhet kommer att vinna nästa parlamentsval. Det högerextrema Jobbik-partiets stora framgångar i valet till EU-parlamentet och ett förskräckande högt antal mördade romer gör för tillfället Ungern till det land där högerextremismen i Europa visat sig som mest förfärlig.

Därför måste också vi bibliotekarier på en gång gå emot militanta uppmaningar till biblioteksutrensningar. Framförallt EBLIDA och IFLA uppmanas på ett internationellt plan att skapa motsvarande medvetenhet. (övers. Lennart Wettmark)

magyar
Demokrata